

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

EUROPSKI KODEKS PONAŠANJA O KUĆNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA

*Izveštaj pripremili
Keith Davenport i Jim Collins*

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Engleska verzija:

European code of conduct on pets and invasive alien species:

© Council of Europe, February 2016

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su odgovornost autora i ne odražavaju nužno službeni stav Vijeća Europe.

Svi zahtjevi za umnažanjem ili prijevodom teksta ili njegovog dijela trebaju biti upućeni Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int). Svaku drugu prepisku oko izvornog teksta treba uputiti na Directorate General of Democracy.

EUROPSKI KODEKS PONASANJA O KUCNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA

© Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Svibanj 2016 Prijevod na hrvatski jezik

Tekst potječe i koristi se uz dozvolu Vijeća Europe. Ovaj prijevod je izdan uz suglasnost Vijeća Europe, ali pod isključivom odgovornošću prevoditelja.

KAZALO

UVOD	
1. Obrazloženje kodeksa.....	
2. Povijest držanja kućnih ljubimaca u Europi.....	
3. Društveni značaj i gospodarska vrijednost industrije kućnih ljubimaca i hobističkih djelatnosti u Europi.....	
4. Vlasnici kućnih ljubimaca i raznolikost životinjskih vrsta koje se drže zbog društva.....	
5. Porijeklo europskih kućnih ljubimaca.....	
6. Gdje vlasnici nabavljaju kućne ljubimce?.....	
7. Kućni ljubimci kao invazivne strane vrste u Europi.....	
KODEKS PONAŠANJA	
Ciljane skupine i ciljevi	
1. Promicanje svijesti o invazivnim stranim vrstama (IAS) i problemima koje mogu prouzročiti.....	
2. Promicanje poruke među članovima javnosti da se kućni ljubimci nikada ne bi smjeli namjerno puštati u prirodu.....	
3. Promicanje svijesti među vlasnicima da je puštanje kućnih ljubimaca često okrutno.....	
4. Poticanje svih dionike da točno znaju što prodaju ili razmjenjuju te da osiguraju da njihovi kupci znaju što primaju.....	
5. Razvijanje različitih mogućnosti kako bi se izbjegli problemi s neželjenim kućnim ljubimcima i promicanje odgovornih alternativa za one koji se žele odreći vlasništva.....	
6. Promicanje svijesti o vrstama koje su na određenom području zavičajne i koje to nisu.....	
7. Promicanje svijesti o zakonodavstvu, objašnjavajući ga dionicima na najjednostavniji, kontekstu prilagođen način kako bi se olakšalo i poboljšalo pridržavanje zakona.....	
8. Poticanje suradničkih partnerstva i uključivanje svih sudionika u pronalaženje rješenja za problem invazivnih stranih vrsta.....	
9. Promicanje dojavljivanja i brzog djelovanja u slučaju prisutnosti kućnih ljubimaca u prirodi.....	
10. Promicanje svijesti o problemu invazivnih stranih vrsta i internetu.....	
11. Promicanje svijesti o primjerenim načinima sprječavanja bijega kućnih ljubimaca i njihovoj primjeni.....	
12. Poticanje, prema potrebi, tehnika za smanjenje invazivnog potencijala kućnih ljubimaca.....	
13. Poticanje izrade jednostavnih upitnika kako bi trgovci i vlasnici izbjegli „nove“ potencijalno invazivne vrste.....	
14. Promicanje svijesti o globalnom zatopljenju i njegovom utjecaju na invazivnost vrsta.....	
LITERATURA	
DODACI	
I. Što su kućni ljubimci?.....	
II. Kratka povijest držanja kućnih ljubimaca u Europi.....	
III. Društveni i gospodarski značaj posjedovanja kućnih ljubimaca u Europi.....	
IV. Zakonodavstvo.....	
V. Primjeri dosadašnjih inicijativa.....	
VI. Osvrt na Popis vrsta stranih u Europi i za Europu DAISIE (Inventar invazivnih stranih vrsta zabilježenih u Europi)	
VII. Drugi prijedlozi proizašli iz rasprave stručne skupine AHTEG Konvencije o biološkoj raznolikosti.....	
A. Ugovor s kupcima i evidencijske kartice.....	
B. Dozvole i odobrenja.....	
C. Certificiranje.....	
D. Trajno označavanje.....	

VIII. Kratki životopisi autora

EUROPSKI KODEKS PONAŠANJA O KUĆNIM LJUBIMCIMA I INVAZIVNIM STRANIM VRSTAMA

pripremili Keith Davenport i Jim Collins

UVOD

Invazivne vrste smatraju se, nakon uništenja staništa, glavnim izravnim uzročnikom gubitka bioraznolikosti¹. Tvrdi se da invazivne strane vrste (IAS) svjetsko gospodarstvo koštaju do 5% globalnog BDP-a (Pimental *et al* 2005). Trošak država članica EU, ne samo u smislu ekoloških posljedica već prvenstveno u smislu troškova upravljanja ili izravnog gospodarskog utjecaja, može iznositi 12 milijardi eura² godišnje. Troškovi proizlaze iz različitih vrsta prouzročene štete, uključujući, ali nipošto se ne ograničavajući na, kompeticiju sa zavičajnim vrstama i njihovo istiskivanje, prorjeđivanje populacija zavičajnih vrsta ili čak njihovo izumiranje, izazivanje bolesti i smanjenje vrijednosti usluga ekosustava bilo kojeg područja.

Čovjek drži kućne ljubimce (raspravu o tome što Kodeks obuhvaća vidi u Dodatku I) već tisućljećima. Polovica kućanstava u Europi trenutno drži životinje kao društvenike ili kućne ljubimce. Kao kućne ljubimce drži se veliki broj vrsta različitih svojti (uključujući kralješnjake – sisavce, ptice, gmazove, vodozemce, ribe te vodene i kopnene beskralješnjake, npr. mekušce, rakove i kukce). Držanje kućnih ljubimaca pruža značajnu dobrobit te gospodarske i društvene koristi pojedincima i zajednicama u cijeloj Europi.

1. Obrazloženje Kodeksa

Među 27 država članica EU-a, čak i u onima gdje se primjenjuju ograničenja na uvoz životinja, njihovo posjedovanje i puštanje u prirodu (uključujući kućne ljubimce), nema usuglašenog ili dosljednog pristupa ovom problemu (Miller *et al* 2006). Nema dokaza o drukčijoj situaciji ni u ostalim europskim državama. Ovaj će Kodeks pridonijeti uspostavljanju jedinstvenih zajedničkih normi ponašanja koje će omogućiti daljnje tiho posjedovanje kućnih ljubimaca i ograničiti na najmanju moguću mjeru izgleda da postanu invazivni ili da prouzroče gospodarsku ili ekološku štetu.

Od nekoliko tisuća vrsta koje ljudi drže kao kućne ljubimce, samo je mali broj postao invazivan u Europi. Studija DAISIE (vidi također Dodatak VI) navodi:

- 9% invazija ribama povezano je s unošenjem ukrasnih sojeva,³
- 15 vrsta ptica i 9 vrsta vodozemaca/gmazova navedene su na popisu kao kućni ljubimci,⁴
- 10% invazija sisavaca prouzrokovano je bijegom kućnih ljubimaca.⁵

Moglo bi se raspravljati o tome jesu li ili nisu primjerci koji su postali invazivni bili ljubimci ili su držani u neke druge svrhe. Međutim, bilo bi bolje da nisu bili pušteni u prirodu i da im uopće nije bila dana prilika postati invazivnima. Svrha je ovog kodeksa pridonijeti povećanju razine svijesti javnosti i pružiti praktične upute kako bi se smanjila mogućnost da kućni ljubimci u Europi postanu invazivni.

¹ Na primjer - <http://www.cbd.int/invasive/>

² http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/brochures/invasive_green.pdf
http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/ias_discussion_paper.pdf

³ Gherardi, F., Gollasch, S., Minchin, D., Olenin, S., i Panov, E. Alien Invertebrates and Fish in European Inland Waters. U: DAISIE, Handbook of alien species in Europe. (ur. DAISIE) str. 81-92. Springer, Dordrecht.

⁴ Kark, S. Solarz, W., Chiron, F., Clergeau, P., i Shirley, S (2009) Alien Birds, Amphibians and Reptiles of Europe. U: DAISIE, Handbook of alien species in Europe. (ur. DAISIE) str. 105-118. Springer, Dordrecht.

⁵ Genovesi, P., Bacher, S., Kobelt, M., Pascal, M. i Scalera, R. (2009) Alien Mammals in Europe. U: DAISIE, Handbook of alien species in Europe. (ur. DAISIE) str. 119-128. Springer, Dordrecht.

Konvencija o biološkoj raznolikosti (CBD) posvetila je posebnu pozornost kućnim ljubimcima kao potencijalnim invazivnim stranim vrstama. Najnovije, u veljači 2011. godine sastala se Ad hoc tehnička stručna skupina (dalje u tekstu „AHTEG“), čiji je zadatak bio „pozabaviti se rizicima povezanim s unošenjem stranih vrsta kao kućnih ljubimaca, akvarijskih i terarijskih vrsta, kao živog mamca i žive hrane“. Ovaj kodeks nastoji uključiti ključna razmatranja AHTEG-a.⁶

Skupina AHTEG raspravljala je o živim mamcima koje je definirala kao „životinjske vrste koje se prenose žive radi upotrebe u rekreacijskom ribolovu“. U SAD⁷ trgovina njima izuzetno je velika; prema Popisu akvakulture iz 2005. godine, evidentirano je preko 1,9 milijardi riba, a da ne spominjemo svaki neslužbeni ulov i korištenje. Živi se mamci, u manjoj mjeri, koriste i u Europi. Balavca (*Gymnocephalus cernuus*) su unijeli ribiči koristeći ga kao mamac u jezeru Loch Lomond u Škotskoj.⁸ Ukoliko se još uvijek kao mamac koriste vrste ribe koje su uvezene ili uzgojene u ukrasne svrhe (čak ako je riječ o vrlo malom dijelu ribljeg mamca koji se koristi za ribolov u Europi), takvu praksu treba energično obeshrabrivati.

Skupina AHTEG definirala je živu hranu kao „vrste koje se ne smatraju štetočinama biljaka, a unesene su kao hrana za životinje ili za ljudsku potrošnju, čija prijetnja bioraznolikosti nije na primjeren način uzeta u razmatranje u kontekstu drugih mehanizama, isključujući vrste koje se uzgajaju na farmama kao domaće životinje kojima se pravilno upravlja“. Živa hrana koristi se u nekim sektorima držanja kućnih ljubimaca, na primjer kod gmazova. Odredbe ovog kodeksa mogu se primijeniti, *mutatis mutandis*, na uvoznu proizvodnju ili korištenje žive hrane gdje god ili kad god se ona upotrebljava.

Skupina AHTEG pažljivo je razmotrila pitanja u globalnom kontekstu te je stoga razmotrila odredbe Sanitarnog i fitosanitarnog sporazuma Svjetske trgovinske organizacije (WTO), Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama (CITES), Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (IPPC) i Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE), čije ovlasti uključuju poznate i/ili potencijalne patogene i parazite koji uzrokuju bolesti kako ih je definirala skupina AHTEG. I dok ove sporazume i obaveze koje postavljaju pred vlade treba imati na umu, oni ne bi trebali predstavljati prepreku razvoju i podršci dobrovoljnim mjerama, kao što su sektorski kodeksi ponašanja na regionalnoj, nacionalnoj ili lokalnoj razini. Budući da puštanje kućnih ljubimaca u prirodu može biti slučajno ili namjerno, potrebno je poticati obrasce ponašanja koji smanjuju vjerojatnost takvih pojava.

2. Povijest držanja kućnih ljubimaca u Europi

U Europi se životinje (bilo da su zavičajne u regiji ili uvezene izdaleka) drže zbog društva već stoljećima. (Vidi Dodatak II radi dodatnih podataka).

3. Društveni značaj i gospodarska vrijednost industrije kućnih ljubimaca i hobističkih djelatnosti u Europi

Otprilike polovica kućanstava u Europi posjeduje neku vrstu kućnog ljubimca. Industrija koja opskrbljuje tržište ovim životinjama i opremom, hranom i drugom robom potrebnom za skrb o njima, ima promet od preko nekoliko desetaka milijardi eura godišnje. Utvrđeno je postojanje značajne zdravstvene koristi koje držanje kućnih ljubimaca donosi njihovim vlasnicima. (Radi dodatnih pojedinosti vidi Dodatak III).

4. Vlasnici kućnih ljubimaca i raznolikost životinjskih vrsta koje se drže zbog društva

Vlasnici kućnih ljubimaca mogu imati samo jednu zlatnu ribicu, hrčka, miša ili neku drugu životinju u unutarnjim akvarijima ili kavezima. Međutim, postoje i oni s tisućama jedinki neke životinjske vrste u

⁶ <http://www.cbd.int/doc/meetings/ais/ahteg-ias-02/official/ahteg-ias-02-03-en.doc> pristupljeno 14. travnja 2011.

⁷ http://www.agcensus.usda.gov/Publications/2002/Aquaculture/aquacen2005_12.pdf

http://www.agcensus.usda.gov/Publications/2002/Aquaculture/aquacen2005_11.pdf pristupljeno objema 13. travnja 2011.

⁸ <http://www.scottish.parliament.uk/business/committees/environment/inquiries/aqua/env-aqua-LLTNPA.pdf> pristupljeno 13. travnja 2011. – vidi bilješku u vezi s unošenjem balavca u Loch Lomond kao mamca.

velikim vanjskim nastambama za smještaj velikih životinja. Neki od ovih entuzijasta specijaliziraju se za jednu skupinu životinja, dok drugi drže mnogo različitih skupina životinja.

Sljedeća zapažanja o broju vrsta svake skupine životinja koje se drže kao kućni ljubimci širom Europe, zasnivaju se na iskustvu autora ovog Kodeksa:

- **Sisavci:** privatni vlasnici u Europi drže u zatočeništvu na stotine vrsta. One variraju od vrsta koje se razmjerno često drže kao kućni ljubimci, npr. hrčak, miš i domaći štakor, do žirafe i snježnog leoparda.
- **Ptice:** iako je uvoz divljih ptica u EU⁹ zabranjen, prema procjenama autora ljudi drže oko 1000 vrsta ptica. One se kreću od kolibrića do nojeva, a uključuju zbirke pernate divljači.
- **Gmazovi i vodozemci:** 2000 vrsta.
- **Slatkovodne ribe (uglavnom tropske) :** 1000 vrsta.
- **Tropske morske ribe:** 1000 vrsta.
- **Vodeni beskralješnjaci:** (tvrdi koralji, mekani koralji, rakovi i mekušci) 1000 vrsta.
- **Kopneni beskralješnjaci:** najmanje 500 vrsta (uključujući škorpione, bičozade i mračnice, ali također i kornjaše, paličnjake, bogomoljke, kopnene rakove, kopnene puževe i najmanje 200 vrsta paukova).

Dakle, u europskih kućanstvima kao kućne ljubimce drži se gotovo 7000 vrsta, neke od njih već znatno vrijeme.

5. Porijeklo europskih kućnih ljubimaca

Kućni ljubimci u Europu se uvoze, ali se u njoj i uzgajaju.

Većina tropskih riba (morskih i slatkovodnih) uvozi se iz najrazličitijih zemalja izvan Europe. One su podložne mnogim ograničenjima u skladu s veterinarskim propisima i propisima o zdravlju riba¹⁰, uključujući obimne zdravstvene svjedodžbe i fizičke preglede na točki uvoza¹¹. Češka Republika vrlo je značajan proizvođač tropskih slatkovodnih ukrasnih riba.

Hladnovodne ribe za vrtna jezercu proizvode se u EU, ali se i uvoze. Dvije najčešće vrste kojima se trguje su koi šaran (obojeni sojevi vrste *Cyprinus carpio*) i zlatna ribica (*Carassius auratus*). Vrsta *C. carpio* (divlji tipovi, a ne ukrasni sojevi kao što je koi) u velikoj se mjeri koristi u akvakulturi i tijekom mnogih stoljeća postala je naturalizirana na prostranim područjima Europe. Vrsta *C. auratus* u bliskom je srodstvu s *C. auratus gibelio* koja je u dijelovima Europe zavičajna vrsta.

Neke vrste malih sisavaca, ptica uzgojenih u zatočeništvu, gmazova i vodozemaca uvezene su u Europu, ali većina je jedinki uzgojena u zatočeništvu unutar njenih granica. Obratno, većina vrsta riba u Europu su uvezene, iako su neke uzgojene u Europi (osobito u Češkoj).

⁹ http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/l_084/l_08420070324en00070029.pdf

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:328:0014:0056:EN:PDF> COUNCIL DIRECTIVE 2006/88/EC of 24 October 2006 on animal health requirements for aquaculture animals and products thereof, and on the prevention and control of certain diseases in aquatic animals (EEA relevant) (DIREKTIVA VIJEĆA 2006/88/EZ od 24. listopada 2006. o zahtjevima koji se primjenjuju na životinje akvakulture i njihove proizvode te o sprečavanju i kontroli određenih bolesti akvatičnih životinja (od značaja za Europski gospodarski prostor))

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:337:0041:0075:EN:PDF> COMMISSION REGULATION (EC) No 1251/2008 of 12 December 2008 implementing Council Directive 2006/88/EC as regards conditions and certification requirements for the placing on the market and the import into the Community of aquaculture animals and products thereof and laying down a list of vector species (EEA relevant) (UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 1251/2008 od 12. prosinca 2008. o provedbi Direktive Vijeća 2006/88/EZ u pogledu uvjeta i kriterija certificiranja za stavljanje na tržište i uvoz u Zajednicu životinja i proizvoda akvakulture te utvrđivanje popisa vektorskih vrsta (Tekst značajan za EGP))

Premještanje kućnih ljubimaca unutar Europske zajednice, kako i kada je propisano, podliježe upozorenjima TRACES¹² i dodatnim zdravstvenim svjedožbama kako je predviđeno za svaku predmetnu skupinu životinja.

6. Gdje vlasnici nabavljaju kućne ljubimce?

Udruženje proizvođača hrane za kućne ljubimce (*Pet Food Manufacturers Association*, PFMA) provelo je 2008. godine istraživanje kako bi utvrdilo gdje vlasnici u Ujedinjenom Kraljevstvu nabavljaju svoje kućne ljubimce.¹³ Istraživanje je obuhvatilo sve tipove kućnih ljubimaca¹⁴, a dole navedena tablica nastala je na osnovu istraživanja PFMA-a:

Izvor	% vlasnika ¹⁵
Prijatelj /poznani/obitelj mi ga je dao/dala	29
Sklonište za životinje	26
Trgovina za prodaju kućnih ljubimaca /vrtni centar	21
Preporučeni uzgajivač	10
Privatni oglas	10
Oglas uzgajivača/internet	5
Našao/našla sam ga kao lualicu	3
S farme	1
Drugo	3
Ne znam	4

Iako je ovo istraživanje provedeno samo u jednoj zemlji, ono ipak ukazuje na veliku raspršenost dionika kojima se ovaj kodeks mora obraćati. Deseci tisuća trgovina za prodaju kućnih ljubimaca mogu prodavati neku određenu vrstu, ali milijuni vlasnika mogu tu vrstu držati, prodavati ili razmjenjivati neslužbeno.

Mačke i psi glavne su vrste koje se nabavljaju u skloništima za životinje ili se pronalaze kao lualice. Isto se može reći, ali u daleko manjem opsegu, za vrste koje se mogu dobiti od preporučenih uzgajivača. Istraživanje jasno ukazuje na značajan broj kućnih ljubimaca koji se oglašavaju privatno i ovaj se Kodeks stoga treba obraćati onim medijima koji oglašavaju te, prema potrebi, drugim lancima opskrbe, npr. sajmovima kućnih ljubimaca.

Područje koje u novije vrijeme izaziva zabrinutost odnosi se na upotrebu interneta kao sredstva putem kojeg se obavlja trgovina, što je bilo predmetom nekoliko izvještaja na globalnoj¹⁶ i nacionalnoj razini (Parrott i Roy 2009). Iako ovaj kodeks može sadržavati neke korisne preporuke, problem je toliko složen da ga se ne može obraditi na sveobuhvatan način. Unatoč multisektorskim raspravama u kojima sudjeluju, na primjer, DEFRA (Odjel za okoliš, hranu i ruralna pitanja) i skupine koje se bave trgovinom životinjama i njihovom dobrobiti u Ujedinjenom Kraljevstvu, ne postoje dogovoreni protokoli. Također, s obzirom na brze promjene na području interneta, ovaj će dio kodeksa možda ubrzo postati zastario.

7. Kućni ljubimci kao invazivne strane vrste u Europi

Čovjekovo unošenje životinja u prirodu izvan njihovog prirodnog područja rasprostranjenosti u najrazličitije svrhe ima dugu povijest. Međutim, kućni ljubimci se posjeduju ili drže te im se, u većoj ili manjoj mjeri, ograničava sloboda kako bi njihovi vlasnici mogli uživati gledajući ih, baveći se njima,

¹² <https://sanco.ec.europa.eu/traces/> potrebna prijava alternativni izvor značajnih podataka

<http://www.defra.gov.uk/animalh/int-trde/traces/euexports.htm>

¹³ http://www.pfma.org.uk/images/file/Where%20pets%20were%20from%20.all%20pets_08.pdf

¹⁴ mačke, psi (koji su isključeni iz ovog Kodeksa), ribe za unutarnje i vanjske prostore, kunići, ptice koje se drže u unutarnjim prostorima, zamorci, hrčci, domaća perad, konji i poniji, kopnene i slatkovodne kornjače, gerbili, zmije, gušteri i štakori

¹⁵ Ukupan zbroj vjerojatno prelazi 100% budući da će neki vlasnici koristiti više od jednog izvora.

¹⁶E-trgovina CITES vrstama <http://www.cites.org/eng/com/SC/58/E58-22.pdf>

uzgajajući ih i tome slično. Stoga vlasnici kućnih ljubimaca uglavnom pokušavaju spriječiti njihov bijeg ili puštanje u prirodu kako se njihovo uživanje u određenoj životinji ne bi prekinulo.

Svojstva vrsta kućnih ljubimaca

Kao što je već spomenuto, broj vrsta koje se drže kao kućni ljubimci je ogroman. Njihovo porijeklo kreće se od koraljnih grebena do ruske tundre. Neke vrste podnose široki raspon staništa i klima, dok druge neće trpjeti gotovo nikakvu promjenu u odnosu na uvjete koji prevladavaju u njihovom zavičajnom području rasprostranjenosti.

U Europi su zastupljeni najrazličitiji tipovi klima, od suptropske do arktičke, te od atlantske oceanske do kontinentalne. Postoji također i mnoštvo mikroklima, kao i širok raspon tipova ekosustava. Samo će najtolerantnije vrste predstavljati prijetnju biološke invazije u svim klimatskim i ekološkim zonama. Mnoge će, primjerice tropske vrste, uginuti unutar nekoliko minuta od puštanja u hladnu klimu.

Neke vrste mogu „pobjeći“ i biti unesene u prirodu samo nepažnjom ili uz namjernu pomoć čovjeka. Tropske ribe u akvarijima ne mogu postati invazivne ni na koji drugi poznati način osim namjernim činom. Vjerojatnost bijega nekih drugih vrsta je veća, na primjer, sisavaca ili ptica iz loše održavanih vanjskih kaveza ili nastambi.

Pritisak propagule

Uz pretpostavku da postoji okoliš u kojem neka vrsta može preživjeti, ključni čimbenik koji određuje vjerojatnost hoće li ona uspjeti uspostaviti populaciju i, nakon promjenjivog razdoblja prividnog mirovanja, potencijalno postati invazivnom, jest pritisak propagule (također nazvan pritisak unosa, eng. *introduction effort*). I dok vrste koje uspijevaju uspostaviti populaciju, ne moraju nužno postati invazivne, po definiciji, vrste koje su invazivne, moraju imati uspješno uspostavljenu populaciju. Pritisak propagule uključuje „veličinu unosa propagule“ (eng. *propagule size*) – ukupan broj jedinki jednokratno puštenih u prirodu u danoj prigodi i „broj unosa propagule“ (eng. *propagule number*) – broj zasebnih slučajeva puštanja u prirodu, (Lockwood *et al* 2005).

Uvoznici, uzgajivači, veletrgovci, već po svojoj prirodi, obično imaju veliki broj jedinki životinja i u nekim slučajevima, kao u slučaju tvrtki koje posluju ukrasnim ribama, pojedine vrste uvijek imaju na raspolaganju. Kad bi se dogodio bijeg iz takvog mjesta, tada bi to mogao biti bijeg velikog broja jedinki, što bi predstavljalo veliki unos propagula.

Nasuprot tome, privatni posjednici obično imaju jednog kućnog ljubimca ili manji broj tek nekolicine vrsta, ali, naravno, u Europi ima na milijune vlasnika (barem kad je riječ o nekim vrstama). Svaki bijeg ili puštanje u prirodu može predstavljati mali unos propagula, tj. može biti riječ o jednoj ili samo nekoliko jedinki, ali broj unosa propagule može biti veći, tj. može doći do mnogih zasebnih slučajeva puštanja u prirodu. U područjima s rijetkom populacijom, mali broj puštenih jedinki, čak i u prikladnom staništu, možda neće uspjeti odmah postati invazivne zbog čimbenika poput ograničene mogućnosti pronalaženja jedinki iste vrste radi razmnožavanja, predacije ili, dugoročnije gledano, utjecaja male genetske raznolikosti i učinka matične skupine. S druge strane, mali broj bjegova tijekom dužeg vremenskog razdoblja može povećati izgled invazivne vrste da uspostavi svoju populaciju, oponašanjem stalne migracije primjeraka te vrste na određeno područje. U teoriji, moglo bi se zaključiti da vrste koje su u stanju preživjeti i razmnožavati se u prirodi, a drže se u najvećem broju kao kućni ljubimci i mogu najčešće pobjeći ili biti puštene, mogu predstavljati najveći rizik kao invazivne vrste. Mada Carreta i Tella (2008) zaključuju da “Paradoksalno, izgleda da najuspješnije invazivne vrste nisu najuobičajenije vrste ptica koje se drže u kavezima, već one koje su uhvaćene u prirodi i prodane na tržištu kućnih ljubimaca. Izgleda da su vrste uzgojene u zatočeništvu izgubile svoju sposobnost da se vrate prirodi.”

Na gušće nastanjenim urbanim područjima ili područjima izloženima većem broju posjetitelja povećava se rizik od invazivnosti vrsta puštenih u prirodu. Međutim, okoliš u koji su puštene može biti u velikoj mjeri biti izmijenjen, s vrlo malo sličnosti s prirodnim ekosustavom. Iako njihovo unošenje nije dobrodošlo i često je protuzakonito, te ga treba energično suzbijati, ove jedinke, čak i ako se razmnožavaju, mogu prouzročiti malu štetu budući da na tom lokalitetu ima malo ili uopće nema prirodne bioraznolikosti. U ovim bi okolnostima mogla prije postojati zabrinutost za dobrobit puštenih primjeraka.

Dakle, različiti vlasnici predstavljaju različite potencijalne rizike, koji se i sami razlikuju ovisno o vrsti i lokalitetu na koji bi mogle biti unesene. Nema rješenja koje bi se moglo primijeniti u svakoj situaciji. Ovaj se Kodeks mora primjenjivati na način koji je prilagođen određenom kontekstu i svakoj pojedinoj vrsti, te se treba baviti praktičnim rizicima koji se mogu pojaviti na bilo kojem području.

Invazivnost vrsta i lakoća kojom staništa podliježu invazijama

Da bi kućni ljubimci uopće mogli prouzročiti ekološke probleme, najprije moraju pobjeći ili biti pušteni iz zatočeništva. Puštene jedinke, čak i ako se ne razmnožavaju, mogu biti u kompeticiji sa zavičajnim vrstama za teritorij ili resurse. Da bi pušteni primjerci mogli uspostaviti uspješnu populaciju i raširiti se, moraju pronaći druge jedinke radi razmnožavanja (obično iste vrste, mada i hibridizacija može predstavljati prijetnju zavičajnim vrstama, npr. zlatna ribica - *Carassius auratus* i karas - *Carassius carassius* (Copp, 2005). Najveća vjerojatnost uspješne invazije postoji kod vrsta koje imaju sposobnost brzog razmnožavanja i rasta populacije, visoku stopu disperzije, reprodukciju u kojoj sudjeluje samo jedan roditelj (partenogeneza), visoku genetsku varijabilnost i genotipsku plastičnost i ljudski su komenzali (Turlings 2001).

U teoriji bi svaka vrsta mogla zaposjesti svako prikladno stanište ukoliko postoji klima koja to dozvoljava; međutim to se ne događa uvijek. Smatra se da najveća vjerojatnost invazije postoji kod ekosustava koje je čovjek poremetio jer u njima postoje neiskorišteni resursi i/ili postoji mali broj, ako ih uopće ima, kompetitora ili predatora, (Perrings 2001, McNeely, J.A. *et al* 2001).

Razumijevanje problema invazivnih vrsta u bilo kojoj zemlji uključuje razumijevanje i utjecanje na ljudsko ponašanje, (Perrings 2001). Svrha je ovog kodeksa pomoći svim dionicima u razumijevanju potencijalnog utjecaja invazivnih stranih vrsta i nastojanju da spriječe nepotrebne i neželjene posljedice svojih djelatnosti na širu zajednicu.

Gdje se puštaju?

Iako kućni ljubimci mogu biti pušteni u prirodu bilo gdje, postoje dokazi da se mnogi puštaju u blizini središta u kojima je koncentrirano stanovništvo ili u blizini javnih putova. (Bringsøe, H., 2006, Fuller *et al*). To i nije neočekivano jer što je veći broj ljudi na određenom području, to je vjerojatnije da će i populacija njihovih ljubimaca biti veća.

Primjerci crvenouhe kornjače (*Trachemys scripta elegans*) obično se puštaju „u slatkovodnim područjima koje često posjećuju ljudi.“ (Bringsøe, H. 2006) Autor nastavlja i kaže da se da ta područja „obično sastoje od različitih vrsta bara i jezera u javnim gradskim parkovima i drugim rekreacijskim parkovima, za koje se smatra da imaju vrlo nisku biološku vrijednost.“ Ova je tvrdnja slična ranijim zapažanjima istog i drugih autora o područjima na kojima je ova vrsta preživjela, naime, „U Europi se *T.s. elegans* uglavnom pušta u prirodu u urbanim područjima i neposrednoj blizini većih gradova.“ „Ova se staništa razlikuju od prirodnih staništa na nekoliko načina. Općenito gledano ona imaju nisku biološku vrijednost.“ (Bringsøe, H.,2006)

Ova se puštanja ne smiju ignorirati jer se svaka populacija može širiti izvan područja u koje je unesena, na susjedne prirodne ekosustave, uslijed urođene mobilnosti vrsta ili, kako joj broj raste, u potrazi za novim teritorijima ili resursima.

Rijeke i potoci uobičajene su pojave u gradovima u Ujedinjenom Kraljevstvu i, kao takvi, smatraju se pogodnim lokacijama za puštanje neželjenih akvarijskih riba (Arthington *et al* 1983., citirano u Copp 2005). U šumi Epping Forest u blizini Londona primijećeno je da što je obnovljeno jezero (ispražnjeno od vode, sve ribe uklonjene, te ponovno napunjeno) bilo bliže cesti ili pješačkoj stazi, u njemu se nalazio veći broj ukrasnih riba (Copp *et al* 2005). Također je ustanovljeno da su stope unošenja bile veće u jezerima koja su kasnije obnovljena. Za ova se jezera pretpostavljalo da su očišćena od riba i ostalih vodenih organizama. Na taj su način, nakon ponovnog punjenja resursi bili dostupni, ali bez prisutnosti vrsta s kojima bi bile u kompeticiji.

I tko ih pušta? Kućni ljubimci i drugi načini puštanja

Kanadsku gusku (*Branta canadensis*) prvi je kao ukrasnu vrstu unio kralj Karlo II u Londonu 1665. godine, a 1929. godine unesena je i u Švedsku. Od tada je radi lova unesena u Dansku, Finsku, Njemačku, Norvešku, Rusiju i Švedsku. U Poljskoj su, izgleda, divlju populaciju nastavili povećavati bjegunci iz parkova i zooloških vrtova. Prirodnom disperzijom, opetovanim translokacijama i introdukcijama populacije su unesene u mnoge druge zemlje Europe, (Jansson *et al* 2008).

Rakuni (*Procyon lotor*) se ne susreću često kao kućni ljubimci, ali neki su ipak možda pobjegli. Neki su možda pobjegli sa farmi krzna i iz zooloških vrtova. Međutim, čini se da je izvjestan broj primjeraka ove vrste namjerno pušten u prirodu. U Rusiji su bili pušteni radi „poboljšanja prirode i obnavljanja prirode“ i radi povećanja dobiti od lova, vjerojatno zbog njihovog krzna. Rakun je sada čest u Njemačkoj, a proširio se u Francusku, Nizozemsku, Luksemburg, Belgiju, Švicarsku, Austriju, Mađarsku, Češku Republiku, Slovačku, Poljsku, Bjelorusiju i zemlje bivše Jugoslavije. Kao vjerojatno odbjegli kućni ljubimci, rakuni se povremeno mogu naći u prirodi u Danskoj, Norveškoj i Švedskoj, (Bartoszewicz, M. 2006).

Sjevernoamerička žaba bukača (*Rana catesbeiana*) uspostavila je populacije u Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj, Grčkoj, Italiji, Nizozemskoj, Španjolskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu.

Smatra se da su se populacije u Belgiji, Njemačkoj, Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu uspostavile kao rezultat bijega iz vrtnih jezeraca. Populacije u Francuskoj i Italiji navodno su bile puštene kako bi se omogućio rast populacija za izlov u svrhu konzumacije. Smatra se da je uspostavljanje populacija u Grčkoj i Španjolskoj prouzročeno bijegom s farmi žaba (Adrados *et al*, 2002).

Prilikom ribolova ribiči mogu koristiti ukrasne vrste ribe kao živi ili mrtvi mamac. Udruga za trgovinu ukrasnim akvatičnim životinjama (*Ornamental Aquatic Trade Association*, OATA) u Ujedinjenom Kraljevstvu dalo je preporuku svojim članovima da se „nijedna živa životinja koja pripada kralješnjacima ne bi smjela svjesno prodavati kao živa hrana,“ što bi također obuhvaćalo i živi mamac.¹⁷ Poribljavanje ribom, uključujući egzotične ukrasne vrste i ukrasne sojeve zavičajnih vrsta, vrše ribočuvari također iz kulturoloških razloga kao i za potrebe ribolova (Copp, 2005).

Unošenje kunića može biti posljedica njihovog držanja kao kućnih ljubimaca (vidi primjere iz Helsinkija dolje) ili uzgoja radi mesa ili krzna. Na Islandu su kunići odbjegli s farmi u kompeticiji s tupicima¹⁸ za rupe u tlu, dok su na drugim područjima Islanda dojavljani slučajevi bijega kunića kao kućnih ljubimaca.

Općenito uzevši, vlasnici nastoje držati svoje ljubimce u zatočeništvu. Međutim, iste ili slične vrste gmazova, vodozemaca i beskralješnjaka mogu se uvesti kao „autostoperi“ ili „slijepi putnici“ u proizvodima poput povrća i banana¹⁹. Do bijega ovih „slijepih putnika“ može doći na bilo kojoj točki lanca opskrbe.

Utjecaj procesa udomaćivanja i selektivnog uzgoja

Mnoge se vrste kućnih ljubimaca, koje su zastupljene u najvećem broju, npr. kunići, miševi, štakori, papige tigrice, zamorci, zlatne ribice, koi šarani, crnopjegavi šarančići, mogu smatrati udomaćenima budući da se već dugo uzgajaju u zatočeništvu. Domestikacija ili udomaćivanje je proces kojim se životinje pripitomljavaju ili odabiru zbog svojstava koja omogućuju bliski i stalni kontakt s čovjekom, kao što je tolerancija na postupak rukovanja njima. Životinje mogu izgubiti određene vidove ponašanja koji bi povećali njihovu sposobnost i time vjerojatnost njihovog preživljavanja u prirodi. Iako se takve udomaćene jedinke mogu naći u prirodi, njihova dugoročna sposobnost preživljavanja je upitna. U Španjolskoj se ustanovilo da ptice uzgojene u zatočeništvu nisu uspjele uspostaviti populaciju (Carrete M i Tella J L 2008).

Selektivni uzgoj doveo je, u slučaju mnogih vrsta, do proizvodnje velikog broja morfova. Promjene nastale kao posljedica selektivnog uzgoja uključuju promjene u tjelesnoj građi (npr. veličina uha i peraje, oblik i veličina tijela), boji i uzorku, uključujući albino oblike i duljinu, raspodjelu i tip krzna. Moglo bi se očekivati da će pojedinim životinjama, zbog ovih promjena, biti smanjena sposobnost preživljavanja u divljini te da će biti izloženije predatorima. Jarko pigmentirane zlatne ribice vidljivije su predatorima i vjerojatnost njihova opstanka manja je nego kod smeđih varijacija divljeg tipa. Utvrđeno je da siva čaplja ima povišenu vizualnu osjetljivost na ljubičasto, pa radije lovi šarolikiji plijen, (Odeen i Hastad (2003) citirano u Copp (2005)). Stoga bi zlatne ribice, u slučaju prisutnosti odgovarajućih predatora, mogle postati preferirani plijen, mada imaju visoku genetičku varijabilnost sa širokim rasponom fenotipskog izraza. Ako je riječ o općem načelu, tada će se mnoge, manje plodne vrste morati boriti za opstanak, i teško da će postati invazivne. Međutim, izgleda da na otoku Gran Canaria postoje albino kraljevske zmije (*Lampropetis getulus*) koje se razmnožavaju, (Pether J i Mateo JA 2007). Ostaje za vidjeti hoće li lokalni grabežljivac prilagoditi svoj način prehrane kako bi iskoristio novo uneseni i lako uočljivi resurs ili će se

¹⁷ <http://www.ornamentalfish.org/association/code/Code.pdf> pristupljeno 13. kolovoza 2009.

¹⁸ <http://rafflesia.wwf.or.id/library/admin/attachment/clips/2006-08-07-029-0032-001-05-0903.pdf>
<http://valhalla.ulver.com/fl26/t4228.html> pristupljeno 13. kolovoza 2009.

¹⁹ Example /Home/UK-News/Deadly-Spider-Spreading-Across-UK-The-False-Widow-Spotted-In-Wiltshire-And-Goucestershire <http://news.sky.com/home/uk-news/article/15284638> (Smrtonosni-pauk-širi-se-UK-om-Lažna-udovica-zamijećena-u-Wiltshireu-i-Goucestershireu)

zmija vratiti na kriptičniji divlji tip. Razmnožavanje ovog tipa ne mora nužno voditi invazivnosti neke vrste, ali je potencijalno značajan korak u tom smjeru.

U Helsinkiju postoji uspješno uspostavljena populacija od nekih 10 000 kunića. Prvobitna populacija uključivala je određeni broj obojenih jedinki koje nisu pripadale divljem tipu, na osnovu čega se pretpostavilo da je populacija potekla od puštenih kućnih ljubimaca. Nekoliko desetaka godina mala je populacija uspijevala preživjeti hladne zime, razmnožavala se tijekom ljeta da bi se za vrijeme sljedeće zime opet smanjila²⁰. Izgleda da je nekoliko uzastopnih toplijih zima pridonijelo preživljavanju većeg dijela populacije do proljetnog i ljetnog razdoblja razmnožavanja. Neki su novinari primijetili da se populacija brzo vratila na koloraciju divljeg tipa i privukla pažnju lokalnih predatora. Slučaj ovih invazivnih kunića poprima takve razmjere i zanimanje javnosti da je članak o njima objavljen u međunarodnom tisku, čak i u Singapuru²¹.

Općenito gledano, proces udomaćivanja i selektivnog uzgoja doveo je kod mnogih današnjih kućnih ljubimaca do smanjene sposobnosti, a kod mnogih i do nesposobnosti, za život u prirodi. Stvaranjem umjetnog okoliša njihovi vlasnici mogu osigurati uvjete u kojima mogu preživjeti u zatočeništvu.

---

²⁰ <http://www.hs.fi/english/article/Wild+rabbits+came+to+the+heart+of+Helsinki/1101981557773>

²¹ http://www.straitstimes.com/Breaking%2BNews/Tech%2BNews/Story/STIStory_361151.html

KODEKS PONAŠANJA

CILJANE SKUPINE I CILJEVI

Ovaj je Kodeks ponašanja namijenjen svim dionicima, uključujući i vlade. Prvenstveno je namijenjen industriji kućnih ljubimaca (uključujući uvoznike, uzgajivače, trgovce na malo) te posjednicima i vlasnicima kućnih ljubimaca. Međutim, ukoliko ne dođe do aktivne i pozitivne angažiranosti i suradnje između industrije kućnih ljubimaca i drugih dionika, posebice državnih tijela, učinkovitost Kodeksa bit će ograničena. Neki elementi ovog Kodeksa mogu biti od koristi državnim tijelima, osobito pri izdavanju dozvola za puštanje u prirodu nezavičajnih vrsta, npr. radi ribolova, kontrole komaraca ili radi krzna, posebice onih vrsta koje se ponekad drže i kao kućni ljubimci.

Činjenica da su neke vrste kućnih ljubimaca opažene izvan zatočeništva (u urbanom, poluprirodnom ili prirodnom okolišu ili „divljini“) izvan svog prirodnog područja rasprostranjenosti, govori da bi pojedinci trebali biti pažljiviji pri osiguravanju smještaja kućnim ljubimcima. Druga mogućnost je da dio javnosti nije svjestan činjenice da je namjerno puštanje kućnih ljubimaca u prirodu u mnogim zemljama protuzakonito ili nije svjestan mogućih posljedica po kućne ljubimce ili ekosustav. Ovaj se kodeks bavi tim pitanjima.

Svrha je ovog kodeksa ponašanja povećati razinu svijesti unutar industrije kućnih ljubimaca kao i među vlasnicima i posjednicima kućnih ljubimaca kako bi se smanjio pritisak stranih invazivnih vrsta:

- Podržavanjem praksi kojima se izbjegava nepromišljeni uvoz novih životinjskih vrsta kao kućnih ljubimaca.
- Poticanjem pridržavanja najboljih praksi i izbjegavanja loših praksi koje mogu dovesti do puštanja još većeg broja invazivnih stranih vrsta ili puštanja novih invazivnih stranih vrsta u prirodna staništa. U nedostatku jedinstvenog, zajedničkog zakonskog okvira za suzbijanje invazivnih stranih vrsta u Europi, svrha je ovog Kodeksa promicati usklađeni standard ponašanja na razini cijele Europe.

Svrha ovog Kodeksa nije navođenje svih potencijalno štetnih učinaka invazivnih stranih vrsta koji bi se mogli koristiti tijekom aktivnosti osvještavanja ili širenja informacija.

Ovaj je Kodeks dobrovoljan i cilj mu je promicati stvaranje podrške svih dionika za svoje odredbe. Središnja tema je uključivanje svih zainteresiranih što je ključna i nezaobilazna komponenta rješenja bilo kojeg problema. Od vitalne je važnosti ovu vrstu uključenosti poticati tijekom duljeg vremena kako bi se budući problemi izbjegli ili sveli na najmanju moguću mjeru.

1. Promicanje svijesti o invazivnim stranim vrstama i problemima koje mogu prouzročiti

Pitanje invazivnih stranih vrsta i problema koje one mogu prouzročiti tek su odnedavno poznati relativno maloj skupini znanstvenika i nadležnim upravnim tijelima. Da bi ovaj kodeks bio učinkovit, s njegovim se postojanjem mora upoznati šira javnost, kao što se mora upoznati i s pitanjima i problemima koje uzrokuju invazivne vrste.

Bilo iz razloga očuvanja prirode ili dobiti životinja, potrebno je informirati javnost da se kućni ljubimci, u normalnim okolnostima, uopće ne bi smjeli puštati izvan njihovog prostora ili okolnog vrta. U najboljem je interesu svih zainteresiranih da se potencijalni problemi prouzročeni puštanjem ili bijegom kućnih ljubimaca razumiju te da se, prema potrebi, potaknu primjerene promjene u ponašanju.

Kako bi se osiguralo provođenje jedinstvenih praktičnih politika, svi se tvorcima politika moraju upoznati s ovim problemima i uzimati ih u obzir. Mogu se odaslati beskorisne i zbunjujuće poruke, kao u slučaju puštanja vrsta koje građani drže kao kućne ljubimce, npr. jako obojenog šarana ili rakuna koji se puštaju ili su nekoć bili puštani, u područja koja javnost smatra prirodom, s odobrenjem nadležnog državnog tijela. Zbog prouzročene konfuzije i pomanjkanja usklađenosti daleko je teže uvjeriti dio javnosti da ni oni ne bi smjeli puštati životinje u prirodu.

Nedavno provedena studija naglasila je potrebu za razvijanjem svijesti, zaključujući da je najučinkovitija strategija upravljanja ona koja uključuje opću komunikaciju i podiže razinu svijesti o okolišnim pitanjima; kao što i uključuje neposrednu komunikaciju koja usmjerava pozornost na potencijalnu prijetnju koju okolišu predstavljaju unesene vrste (Teillac-Deschamps *et al* 2009).

U procesu osvještavanja glavnu ulogu mora preuzeti industrija kućnih ljubimaca budući da ima mogućnost izravno komunicirati s velikim brojem od 50% kućanstava u Europi koja drže kućne ljubimce.

Državna tijela mogu olakšati proces osvještavanja davanjem savjeta i potpore industriji kućnih ljubimaca kao i jasnim isticanjem uloge koju odgovorne tvrtke imaju u rješavanju problema invazivnih vrsta.

Potrebno je identificirati tisak, posebice relevantna strukovna i hobistička izdanja i uporno ih pozivati da što redovitije objavljuju priloge u kojima se naglašavaju ovi problemi i načini njihova rješavanja.

2. Promicanje poruke među članovima javnosti da se kućni ljubimci nikad ne bi smjeli namjerno puštati u prirodu

U mnogim zemljama postoje zakoni kojima se zabranjuje puštanje životinja u prirodu. U nekim je zemljama riječ o općoj zabrani, u drugima to ovisi o vrstama koje se navode na raznim popisima. Postoje poteškoće oko definiranja što jest i što nije „divljina“. S obzirom na zabrinutost koju na području očuvanja prirode i dobrobiti životinja izaziva puštanje vrsta, ovaj bi Kodeks trebao vlasnicima i posjednicima kućnih ljubimaca prenijeti poruku da moraju početi od pretpostavke da trajno puštanje životinja izvan njihova privatnog prostora nije dozvoljeno, osim ako sami ne mogu pravno utvrditi drukčije. Označavanje i informiranje na točki prodaje, npr. putem uputa o skrbi²² i spremnika u kojima se ljubimci ili živa hrana prodaju, mogu biti važan dio u postizanju ovog cilja. Cilj je da u svijesti javnosti puštanje kućnih ljubimaca u prirodu bude prepoznato kao društveno neprihvatljiv čin.

3 Promicanje svijesti među vlasnicima da je puštanje kućnih ljubimaca u prirodu često okrutno

Vlasnici kućnih ljubimaca uglavnom su zainteresirani za dobrobit životinja koje posjeduju. Mali broj bi ih namjerno stavio u situaciju u kojima bi mogle biti ozlijeđene. Međutim, ako se iz nekog razloga ne mogu više brinuti o njima, mogu ih pustiti u prirodu kako bi im dali „slobodu“, vjerujući da je to „dobrohotna“ opcija. No, „Život u prirodi je opasan, potrebe nisu uvijek zadovoljene, i u kontekstu opstanka najjačih, manje sposobni često se suočavaju s pomanjkanjem hrane, ozljedama, bolestima i sporom smrću,“ (CAWC 2003).

Iako neke jedinke prežive, sudbina ostalih teško da predstavlja dobrohotnu opciju i vlasnike s tim treba upoznati. Industriju kućnih ljubimaca može se, i mora, potaknuti da preuzme ključnu ulogu u priopćavanju ove poruke.

4. Poticanje svih dionika da znaju točno što prodaju ili razmjenjuju te da osiguraju da njihovi kupci znaju što primaju

Samo po sebi je jasno da ako trgovac ne zna što kupac kupuje, tada je veća vjerojatnost da ni vlasnik neće znati kako najprimjerenije spriječiti bijeg ili puštanje vrste u prirodu. Može se očekivati da će kućni ljubimci koji su prodani vlasniku koji izgubi interes ili se razočara, postati neželjeni. To će povećati vjerojatnost da budu pušteni ili da im se omogući bijeg zbog nespremnosti ili nesposobnosti vlasnika da

---

²²<http://www.ornamentalfish.org/caresheets/tropical.php> 50 Upute o skrbi od kojih svaka sadrži tiskanu poruku:

NIKAD NE PUŠTAJTE SVOJE AKVARIJSKE ŽIVOTINJE ILI BILJKE U PRIRODU.

Nikad ne puštajte životinju ili biljku kupljenu za kućni akvarij u prirodu. To je protuzakonito i za većinu vrsta ribe će značiti preuranjenu i vjerojatno sporu smrt jer nisu zavičajne u ovoj zemlji. Sve životinje ili biljke koje uspiju preživjeti mogu štetiti okolišu.

im pruži zadovoljavajuću skrb. Naravno, davanje primjerene informacije na točki prodaje također će pomoći da se osigura dobrobit životinja.

Trgovci na malo ili uzgajivači trebaju dati jasne i točne informacije o prodanoj vrsti. Te informacije trebaju uključivati točnu identifikaciju²³, osobine ponašanja prodane vrste, podatke o skrbi (uključujući, prema potrebi, informaciju o sigurnom držanju životinja), opasnosti koje mogu predstavljati, npr. sposobnost da mogu ubosti ili ugristi, dugovječnost, veličinu odrasle jedinke, plodnost i naznaku o trošku skrbi. To će pridonijeti obavljanju samo onih kupnji koje su utemeljene na potpunoj obavijesti. Kupnje koje se vrše „bez razmišljanja“ ili „impulzivno“ najbolje je izbjegavati budući da s vremenom mogu kao posljedicu imati razočarane vlasnike.

Potrebno je pobrinuti se, u najvećoj mogućoj mjeri, da kupci u potpunosti budu upoznati s onim što kupuju. Primjer su udavi i pitoni, iako u velikom dijelu Europe nije vjerojatno da bi mogli postati invazivni zbog njihove sklonosti obolijevanju od upale pluća čak nakon kratkih razdoblja niske (21°C) temperature (C. Newman *osobna kom.*). Kupci mogu tražiti udava ili pitona koji će narasti velik. Ukoliko nemaju iskustva i sigurnosti, bilo bi bolje preporučiti im mirnijeg i pitomijeg burmanskog pitona (*Python molurus bivittatus*) nego uglavnom agresivnijeg mrežastog pitona (*Python reticulatus*), s time da obje zmije kao odrasle jedinke potencijalno mogu doseći duljinu od preko 5m. Druga mogućnost bio bi kraljevski piton (*Python regius*) koji također pripada udavima i pitonima, ali je miran i dosegne duljinu manju od 2m.

Treba osobito voditi računa da primjerci vrsta, koje u zatočeništvu mogu narasti do velikih dimenzija, dospiju u ruke vlasnika koji imaju iskustva i primjerene objekte za brigu o njima tijekom cijelog njihovog očekivanog životnog vijeka. To je pogotovo slučaj s vrstama koje se prodaju kao relativno male nedorasle jedinke.

U mnogim europskim zemljama već postoji zakonska obaveza informiranja kupaca životinja u trgovinama za prodaju kućnih ljubimaca.²⁴

5. Razvijanje različitih mogućnosti kako bi se izbjegli problemi s neželjenim kućnim ljubimcima i promicanje odgovornih alternativa za one koji se žele odreći vlasništva

Željeni kućni ljubimci vjerojatno će u prirodu dospjeti jedino bijegom, što će njihovi vlasnici nastojati izbjeći. To možda nije slučaj kod kućnih ljubimaca koji, iz bilo kojeg razloga, postanu neželjeni.

Nedvojbeno je najbolje da svatko tko je preuzeo odgovornost posjedovanja kućnog ljubimca, o njemu brine do prirodne smrti životinje. Kvalitetna informacija dana na mjestu prodaje (kako je prethodno istaknuto) može u tome pomoći. Neka trgovačkih udruženja (vidi Dodatak V) i nevladine udruge pokreću kampanje kako bi članove javnosti odgovorili od kupnje koja je impulzivna ili zasnovana na nedostatnim informacijama. Odluka o posjedovanju kućnog ljubimca treba se zasnivati na informiranom izboru, a ne na slučajnosti ili hiru.

Međutim, čak i u savršenom svijetu, dolazi do okolnosti u kojima se vlasnici više ne mogu brinuti o svojim kućnim ljubimcima zbog razloga izvan njihove kontrole, na primjer, zbog promjene obiteljskih okolnosti, starosti ili bolesti. Događa se, što je manje prihvatljivo, da neki vlasnici naprosto izgube zanimanje čak i nakon informirane kupovine.

Neželjene ljubimce bi u tom slučaju mogli:

---

²³ To je uvjet za prodaju predmeta „kako su opisani“ u zakonodavstvu o prodaji robe široke potrošnje u mnogim zemljama, npr. u Direktivi 99/44/ EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. svibnja 1999. o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i o jamstvima za takvu robu. Već se primjenjuje na kupoprodaje između poduzeća i potrošača.

²⁴ Primjeri uključuju <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.en.php?id=470> članak 59. (2) hrvatskog Zakona o zaštiti životinja te engleskog i velškog http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060045_en_1 Zakona o dobrobiti životinja (Animal Welfare Act), 2006. Norveška: <http://www.lovdato.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19850110-0017.html> - Švedska: http://www.sjv.se/download/18.b1bed211329040f5080001872/DFS_2005-08.pdf

1. Prihvatiti natrag uzgajivač ili maloprodajna trgovina koji su životinju prodali. Međutim, ova mogućnost nosi i neke probleme:

- Postoje biosigurnosni rizici (koji se odnose na sve navedene okolnosti, ali koji se mogu izbjeći različitim odvojenim objektima ili drukčijim pristupima riziku) povezani s prihvaćanjem životinja čije je porijeklo – kao i porijeklo patogena koje mogu nositi ili su mu bile izložene – možda nepoznato. Bilo koja bolest prisutna kod životinja koje su primljene natrag, mogla bi zaraziti životinje koje se nalaze na određenom prostoru. Inzistiranje na tome da uzgajivači ili trgovci na malo uzmu natrag životinju čije im je porijeklo dobro poznato i koju su prodali, može kratkoročno izgledati kao osiguravanje dobrobiti te životinje. Međutim, time se može naštetiti dobrobiti stotina ili tisuća životinja koje se već tamo nalaze.
2. Skloništa za životinje i zoološki vrtovi mogli bi biti zainteresirani za preuzimanje brige o neželjenim životinjama ili za njihovo ponovno udomljavanje.
3. Ponovno udomiti davanjem u prikladne domove ili ponovnom prodajom, pri čemu treba osigurati odgovarajuće podatke o dugovječnosti, skrbi te potrebama dobrobiti životinje (kako je prethodno navedeno za maloprodajne trgovine).
4. Vlasnici koji se moraju iz bilo kojeg razloga odreći svojih kućnih ljubimaca, možda će se morati suočiti s činjenicom da je humana eutanazija jedina mogućnost koju imaju na raspolaganju. U nekim zemljama, npr. Njemačkoj²⁵, ona nije dozvoljena bez suglasnosti veterinarske službe. Eutanaziju bi, gdje je dozvoljena zakonom, trebali obavljati samo veterinari ili drugo ovlašteno stručno osoblje. Ujedno treba provjeriti jesu li predložene metode eutanazije u skladu za zakonom u području gdje se eutanazija planira izvršiti.

6. Promicanje svijesti o vrstama koje su na određenom području zavičajne i koje to nisu

Mnogi članovi javnosti možda nisu upoznati s time koje su vrste u određenom području zavičajne, a koje nisu. Neke su vrste toliko uobičajene da ih se možda smatra zavičajnima, iako to nisu kao, na primjer, zlatna ribica (Copp, 2005). Međutim, ova poruka mora biti na drugom mjestu, nakon poruke o ne puštanju kućnih ljubimaca u prirodu. Industrija kućnih ljubimaca trebala bi u ovom procesu osvještavanja igrati aktivnu ulogu.

7. Promicanje svijesti o zakonodavstvu, objašnjavajući ga dionicima na najjednostavniji, kontekstu prilagođen način kako bi se olakšalo i poboljšalo pridržavanje zakona

Zakonodavstvo (vidi Dodatak IV) kojim se uređuje puštanje životinja u prirodu ponekad je vrlo složeno. Običnim ljudima, a u manjoj mjeri trgovcima, ono je možda nepoznato ili nedostupno i teško za protumačiti. Moglo bi se tvrditi da nepoznavanje zakona ne oslobađa od odgovornosti za njegovo kršenje. Za vrijeme trajanja tih rasprava životinje se i dalje puštaju u prirodu. Stoga se ovim Kodeksom savjetuje vlasnicima kućnih ljubimaca da se kućni ljubimci nikad ne bi smjeli puštati u prirodu. U promicanju ove poruke mogu sudjelovati svi dionici.

Većina ljudi nastojat će se pridržavati zakona ako su upoznati s njim, iako postoje primjeri, navedeni drugdje u ovom dokumentu, koji predstavljaju građanski neposluh, kada je veliki broj ljudi pogođen zakonskim mjerama koje smatraju temeljno pogrešnima ili nesrazmjernima. Nepoznavanje zakona obično se ne smatra obranom. Jednako tako, ne priopćavanje osnovnih podataka o zakonu na jasan i jednostavan način ne može se ničim braniti.

Nije moguće očekivati da će sami zakoni i tijela zadužena za njihovo provođenje učinkovito spriječiti puštanje životinja u prirodu. Državna tijela nemaju resurse za danonoćni nadzor svake živice, polja, ruba ceste, obale rijeke, jezera, itd.

²⁵ <http://bundesrecht.juris.de/tierschg/BJNR012770972.html>

Napori osvještavanja trebali bi biti usmjereni na širu javnost i njeno bolje poznavanje i razumijevanje postojećih zakona te na postizanje veće razine pridržavanja zakona sviješću o društvenoj neprihvatljivosti napuštanja, puštanja u prirodu ili omogućavanja bijega kućnih ljubimaca.

Kao što je ranije navedeno, skupina AHTEG je unutar svojih ovlasti razmatrala i bolesti životinja. Stoga bi procesom osvještavanja trebalo obuhvatiti i zakonodavstvo o bolestima. Neke su vrste obuhvaćene opsežnim regionalnim i nacionalnim zakonodavstvom, na primjer ribe. Svrha ovog odlomka nije dati sveobuhvatnu analizu cjelokupnog zakonodavstva na ovom području, već samo vrlo kratki pregled. U Direktivi o zdravlju akvatičnih životinja²⁶ utvrđuju se, između ostalog, bolesti životinja akvakulture koje izazivaju zabrinutost (egzotične i one prisutne u EU), kontrole premještanja, zdravstvene svjedodžbe i odredbe za brzo djelovanje u slučaju izbijanja nove bolesti. Riječ je o razmjerno novoj direktivi koja se usredotočuje na rizik. Direktiva 92/65/EEZ, nazvana Balai direktivom, koja „obuhvaća sve“, opisana je kao direktiva koja postavlja okvir pravila kojim se uređuje trgovina živim životinjama i germplazmom među državama članicama, ali također i uvoz iz trećih zemalja onih vrsta koje nisu navedene u drugim posebnim propisima EU-a. U praksi se Balai direktiva odnosi na životinje koje se drže radi izlaganja, obrazovanja, programa očuvanja ili istraživanja te na laboratorijske životinje. Sadrži odredbe koje se odnose na bolesti životinja kao što su ptičja gripa, papagajska groznica i bjesnoća.²⁷

U slučaju ugroženosti zdravlja ljudi, mogu se donijeti posebni zakoni, na primjer, koji se tiču prerijskih pasa i majmunskih boginja²⁸.

Mnoge se bolesti koje značajno utječu na ljudsko zdravlje, mogu izbjeći primjenom svakodnevnih higijenskih mjera kao što je pranje ruku nakon doticaja s bilo kojim kućnim ljubimcem, pogotovo prije jela, pića ili pušenja, te liječenje posjekotina, izbjegavanje pranja kućnih ljubimaca ili njihovih zdjela za hranu na mjestima gdje se priprema hrana itd. Državne ustanove i trgovci kućnim ljubimcima daju informacije o takvim stvarima. Na primjer, Agencija za zaštitu zdravlja u Ujedinjenom Kraljevstvu daje upute o postupanju s gmazovima²⁹, čija bi se opća načela mogla primijeniti na postupanje i vođenje brige o bilo kojem kućnom ljubimcu.

8. Poticanje suradničkih partnerstva i uključivanje svih dionika u pronalaženje rješenja za problem invazivnih stranih vrsta

Potiču se vlade na svim razinama, nevladine udruge, privatni sektor i javnost da sudjeluju u rješavanju i ublažavanju prijetnji koje predstavljaju invazivne strane vrste. Budući da su problemu pridonijeli svi sektori, svi bi sektori trebali biti pozvani da sudjeluju u njegovom rješavanju kao jednakopravni partneri. Na taj će se način osigurati da svi provedeni programi ili inicijative budu zasnovani na što više praktičnog znanja i iskustva kao i znanstvenih podataka. Ovaj bi partnerski pristup trebalo primijeniti na svim razinama, od pripreme novih zakona do lokalnih inicijativa koje uključuju praktično djelovanje.

Sudjelovanje u provedbi ovog kodeksa svi dionici moraju smatrati demonstracijom spremnosti da preuzmu suradničku ili proaktivnu ulogu u rješavanju problema invazivnih stranih vrsta. Za uspjeh ovog Kodeksa ključno je da tvrtke ili pojedinci koji uspješno sudjeluju u njegovoj primjeni, budu javno podržani i prepoznati kao ključni akteri u rješavanju problema invazivnih vrsta. Takvo pozitivno potkrepljenje poželjnog ponašanja najvjerojatnije će donijeti željene rezultate.

Konstruktivno sudjelovanje tiska može spriječiti pojavu članaka koji dovode do najmanje poželjnog ishoda. Članci koji prikazuju kućne ljubimce kao potencijalno invazivne, na način da kod njihovih vlasnike izazivaju nepotreban strah za vlastitu sigurnost, mogu dovesti do puštanja kućnih ljubimaca koje je najbolje izbjeći, kao na primjer, nedavni naslov „Vjeverice ubojice mogle bi zaposjesti UK“.³⁰

²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:328:0014:0056:en:PDF>

²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/consleg/1992/L/01992L0065-20040703-en.pdf>

²⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003D0459:en:NOT>

²⁹ http://www.hpa.org.uk/web/HPAweb&HPAwebStandard/HPAweb_C/1239264199921

³⁰ <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/2548886/Killer-chipmunks-could-invade-UK.html>

9. Promicanje dojavljivanja i brzog djelovanja u slučaju prisutnosti kućnih ljubimaca u prirodi

Javnost i sve dionike treba poticati da dojavljuju kućne ljubimce primijećene izvan zatočeništva ili u prirodi. Kad se kućni ljubimci izvan zatočeništva prvi put zamijete, obično je riječ o malom broju jedinki koji dopijaju u žarište interesa javnosti ili znanstvenika. Primjer je zanimanje koje je pobudio rast populacija kunića u Helsinkiju i papige male aleksandre u Londonu. Da je nadležnim tijelima bilo dojavljeno o prvim primijećenim jedinkama, možda je bilo moguće provesti mjere kontrole prije nego što su dijelu javnosti prirasle srcu. Kako populacije rastu, politički težom postaje odluka o iskorjenjivanju.³¹

10. Promicanje svijesti o invazivnim stranim vrstama i internetu

Trgovina putem interneta još uvijek je u velikoj mjeri neregulirana. U nastavku slijede prijedlozi smjernica o najboljoj praksi za sve dionike.

Ključne točke odnosile bi se na zahtjeve da internetske stranice:

- Naznače zemlju u kojoj imaju sjedište i navedu zemlju podrijetla svake životinje ponuđene na prodaju (o čemu moraju biti u stanju pružiti dokumentirani dokaz).
- Točno identificiraju životinje ponuđene na prodaju.
- Podsjećaju kupce da provjere sve uvozne propise (npr. CITES, zdravstvena i druga ograničenja) u zemlji u koju se životinja unosi (ukoliko se razlikuje od zemlje iz koje potječe). Gdje je moguće, provjeru bi trebalo olakšati pomoću padajućih izbornika službenih izvora podataka).
- Osiguraju da su kupcima dostupni svi potrebni podaci, kao što je ranije navedeno za maloprodaju.

11. Promicanje svijesti o primjerenim načinima sprječavanja bijega kućnih ljubimaca i njihovoj primjeni

Nepobitno je pravilo da životinja, bez obzira na vrstu, ne može postati invazivnom ukoliko nije trajno puštena ili joj nije omogućen bijeg. Ova je poruka sadržana u Komunikaciji Komisije COM(2008)789³² u kojoj se navodi da se „Problemi s nezavičajnim vrstama obično počnu pojavljivati tek kad one izađu iz kontroliranih i fizički ograničenih lokacija. Ukrasne biljke i životinje, kao i kućni ljubimci, neće predstavljati problem ukoliko ostanu u vrtovima, akvarijima ili domovima.“

Stoga je ključna komponenta ovog Kodeksa podizanje svijesti o tome da vlasnike kućnih ljubimaca (privatne vlasnike i trgovce) treba poticati da, uz potrebne preinake, vode posebnu brigu o sigurnom ograničavanju kretanja svih kućnih ljubimaca i da ih ne puštaju u prirodu.

Načini držanja kućnih ljubimaca

Mjere potrebne za sprječavanje bijega kućnih ljubimaca velikim će dijelom biti određene mjestom i načinom na koji se životinje drže. Kućni ljubimci drže se ili u zatvorenom prostoru (obično u kavezima, akvarijima ili terarijima) ili na otvorenom, uglavnom u nastambama kao što su volijere i ograđeni prostori. Podroban opis svih mogućih metoda sprječavanja bijega izvan je područja primjene ovog Kodeksa.

U slučaju bijega životinje, vlasnici trebaju biti spremni prijaviti bijeg nadležnim tijelima kako bi se, prema potrebi, olakšalo brzo djelovanje. Na taj bi način trebali biti prepoznati kao dio rješenja potencijalnog problema, dokle god mogu najprije dokazati da su poduzeli sve razumne mjere kako bi osigurali uvjete za sigurno držanje životinje.

³¹ <http://www.thisislondon.co.uk/news/article-23389796-details/Cull+of+the+parakeets/article.do>

³² COM(2008) 789 final – Komunikacija Komisije Vijeću, Europskom Parlamentu, Europskom gospodarskom i društvenom odboru regija – Razvoj strategije EU o invazivnim vrstama [SEC(2008) 2887 et SEC(2008) 2886] http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/1_EN_ACT_part1_v6.pdf

Ukoliko se kućni ljubimci koji se drže u **zatvorenom prostoru**, puštaju iz njihovih osiguranih nastambi (kao što je primjereno vrstama ptica u kavezima ili volijerama u zatvorenom prostoru, malim sisavcima u kavezima, gmazovima u sigurnim vivarijima, vodozemcima i beskralješnjacima u sigurnim terarijima), vlasnik treba osigurati da otvori poput prozora, vrata, zračne ventilacije ili otvora za dim budu zatvoreni ili zaštićeni mrežicama ili zaslonima kako bi se spriječio bijeg. Vlasnici moraju imati na umu da se životinje mogu provući kroz nevjerojatno male otvore. U zatvorenom se mogu držati sve skupine životinja, uključujući sisavce, ptice, gmazove, vodozemce, ribe i beskralješnjake (npr. pauci, paličnjaci i škorpioni). Nekim će svojstama biti relativno teško pobjeći u bilo kojim okolnostima, npr. vodozemcima koji mogu uginuti zbog isušivanja pri puzanju po upijajućim površinama poput tapisona. Mnoge su vrste kućnih ljubimaca tropske životinje te nije vjerojatno da bi preživjele bijeg, osobito kako se ide prema sjeveru Europe. Pored toga:

- Vodu iz akvarija (ili jezera u kojem se na otvorenom drže ribe i, posebice, vodozemci) nikad se ne bi smjelo izlijevati u prirodna vodna tijela. Takvu vodu treba izliti ili u kanalizaciju (ne u odvođe za oborinske vode) ili na područje udaljeno od bilo kojeg prirodnog vodnog tijela tako da se voda brzo upije u zemlju.
- Kada se odlaže vegetacija, npr. iz zbirki kukaca, treba se voditi računa da se ne bace jajašca ili larve. Otpad iz takvih zbirki najbolje je odložiti u zatvorene vreće ili spremnike.

Ljubimce koje se drži na **otvorenom** potrebno je posebno osigurati. Naime, iako su im uređeni topli prostori za spavanje, oni su već djelomično ili u potpunosti aklimatizirani na lokalne okolišne uvjete i imaju izravan pristup vanjskom okolišu. Ostale napomene o nastambama uključuju:

- Kuničnjake treba graditi tako da se spriječi bijeg životinje. Potrebno ih je redovito pregledavati kako bismo bili sigurni da nije došlo do oštećenja, na primjer, zbog pretjeranog glodanja, i da su sve mrežice, šipke ili brave u dobrom stanju.
- Kaveze i volijere treba osigurati mrežama odgovarajuće gustoće kako bi se spriječio bijeg životinja. Pri tome treba uzeti u obzir vrste koje bi mogle pokušati pobjeći i sve lokalne grabežljivce koji bi mogli pokušati ući i za sobom ostaviti rupe u ogradama itd. kroz koje bi moglo doći do bijega.
- Vanjske nastambe moraju biti izgrađene tako da odolijevaju svim lokalnim vremenskim uvjetima koji se u razumnoj mjeri mogu očekivati, npr. vjetar i snijeg.
- Kako bi se spriječio bijeg životinja kao i upad divljih životinja (obično grabežljivaca i strvinara poput lisica i jazavaca), mrežu od žice ili drugog prikladnog otpornog materijala treba ukopati u jarak (najmanje 30 cm dubok) tako da ulazi u zemlju okomito i da jedan dio ide prema van paralelno s površinom zemlje barem 30 cm. Tako će se spriječiti provlačenje životinja ispod žice kopanjem. Malobrojne su životinje u stanju dokučiti da moraju kopati dalje od ograde, prema van, da bi se provukle ispod ovako postavljene mreže. Kao druga mogućnost, pod nastambe može biti izgrađen od čvrstog osnovnog materijala.
- Trebalo bi koristiti dvostruka vrata s međuprostorom za zadržavanje ili predvorjem kako bi se osiguralo da su barem jedna od njih uvijek zatvorena i tako izbjeglo nehотиčno puštanje ili bijeg životinje, posebno kad je riječ o vrstama koje se brzo kreću ili lete.
- Nastambe moraju biti izgrađene tako da spriječe bijeg životinja koje se penju ili lete, kroz gornji dio nastambe.

Bez obzira na nastambe koje se stvarno koriste, svi se prethodno navedeni opći uvjeti moraju, prema potrebi, primjenjivati na sve vrste, dok se za sljedeće skupine vrsta mogu poduzeti dodatne mjere.

- **PTICE**

Prstenovanjem se može olakšati povratak ptica vlasnicima jer će se moći utvrditi identitet i mjesto prebivališta vlasnika.

Slobodan let

Neki vlasnici dozvoljavaju svojim pticama da slobodno lete, uz pretpostavku da će se one vratiti u svoj kavez ili volijeru. Ti vlasnici moraju biti spremni preuzeti odgovornost za svaki bijeg. Osobito je visok rizik omogućavanje slobodnog leta skupinama ptica iste vrste i oba spola jer predstavljaju skupinu koja se može razmnožavati. Ovu bi praksu trebalo naročito obeshrabrivati kad je riječ o vrstama koje su možda sposobne preživjeti ekstremne uvjete lokalne klime. U nekim zemljama takva je praksa možda već protuzakonita i u tom bi slučaju tu činjenicu trebalo jasno obznaniti javnosti.

Ograničavanje sposobnosti leta

Za trajno ili privremeno ograničavanje sposobnosti leta ptica obično se koriste dvije metode. Prostor u kojem se drže ptice tada može biti mnogo veći jer mora samo biti ograđen ogradom, a ne u potpunosti zatvoren (tj. bez gornje mreže koja pokriva cijeli prostor) kao u slučaju slobodno letećih jedinki.

Podrezivanje krila

Tijekom ovog postupka režu se glavna letna pera. Odrezana pera prirodno se zamjenjuje novima tijekom sljedećeg mitarenja. Ovim se postupkom nužno ne oduzima u potpunosti sposobnost leta, već samo smanjuje visina i brzina leta ptica. Ova tehnika također omogućuje držanje ptica u otvorenim nastambama. Međutim, nakon što pera ponovno izrastu i opet se ne podrežu, ptice mogu vrlo lako pobjeći. Osobito je važno osigurati praćenje ponovnog rasta pera i, prema potrebi, ponovno podrezivanje u zbirnkama koje se u cijelosti sastoje od jedne vrste, odnosno sadrže mnogo jedinki jedne vrste.

Jednostrana amputacija kostiju na krilu (eng. pinioning)

Jednostrana amputacija kostiju na krilu (eng. *pinioning*), odnosno uklanjanje metakarpalnih i falangnih kostiju iz jednog krila u ranoj dobi, kontroverzna je metoda koja se u nekim zemljama koristi za sigurno sprječavanje bijega ptica iz zatočeništva. U nekim zemljama riječ je o zakonitom sakaćenju, npr. u UK³³, dok je u drugim zemljama protuzakonito ili dozvoljeno samo u posebnim okolnostima, npr. u Njemačkoj³⁴. Vodeće skupine koje djeluju na području očuvanja snažno zagovaraju uporabu ove metode sprječavanja bijega jer bi se na taj način udovoljilo različitim nacionalnim i međunarodnim zakonskim obavezama. Također tvrde da, iako ova praksa ima trajne posljedice, ne ugrožava rast, opstanak ili reproduktivnu sposobnost ptica kojima su jednostrano amputirane kosti na krilu.^{35 36 37} Te skupine vjeruju da ova metoda trajnog ograničavanja leta omogućuje ispunjavanje brojnih pravnih zahtjeva na domaćoj i europskoj razini.

- GMAZOVI

Kada se gmazovi drže na otvorenom obično je riječ o europskim vrstama koje se drže u ograđenim nastambama. Takve nastambe moraju imati glatke stijenke te nadstrešnicu ili gornji poklopac.

Kopnene kornjače sklone su kopanju. Ako se zbog njihove tromosti drže u ograđenim područjima vrta, potrebno je, obično svakodnevno, provjeravati liniju ograde ne bi li se uočili znakovi kopanja ispod ograde.

Ako se slatkovodne kornjače drže u otvorenom vrtnom jezercu, potrebno ga je u potpunosti okružiti barijerom, npr. čvrstim okomitim polietilenskim platnom, preko kojeg se ne mogu popeti i ispod kojeg ne mogu kopati. Barijeru je potrebno redovito provjeravati, barem jednom tjedno, kako bi se uočile pukotine i poderotine.

- VODOZEMCI

Kada se vodozemci drže u jezercu, potrebno ga je u potpunosti okružiti barijerom, npr. okomitim polietilenskim platnom, preko kojeg se ne mogu popeti i ispod kojeg ne mogu kopati. Barijeru je potrebno redovito provjeravati, *ne manje od jednom tjedno*, kako bi se uočile pukotine i poderotine.

- RIBE

Ukrasne ribe ne smiju se držati:

- u prirodnim barama, jezerima ili rijekama.
- u vrtnim jezercima koji imaju odvođe bilo koje vrste do prirodnih bara, jezera, potoka ili rijeka.

³³ http://www.opsi.gov.uk/si/si2007/uksi_20071100_en_1

³⁴ <http://bundesrecht.juris.de/tierschg/>

<http://www.bmelv.de/SharedDocs/Rechtsgrundlagen/T/Tierschutzgesetz.html>

³⁵ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/52/4091509.htm> Select Committee on Environment, Food and Rural Affairs (Posebni odbor za okoliš, hranu i ruralna pitanja) [Minutes of Evidence](#)

³⁶ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/52/52we57.htm>

³⁷ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/52/52we57.htm>

Svu vodu uklonjenu iz vrtnih jezeraca u kojima se nalaze gmazovi, vodozemci ili ribe, treba izliti u kanalizaciju (ne u oborinski odvod) ili baciti tako da se može upiti u zemlju koja je udaljena od bilo kojeg prirodnog vodnog tijela.

12. Poticanje, prema potrebi, tehnika za smanjenje invazivnog potencijala kućnih ljubimaca

Sterilne jedinke ne mogu se razmnožavati. Na taj način je potencijalna šteta koju mogu prouzročiti u slučaju bijega ili puštanja u prirodu, znatno smanjena jer se ne mogu reproducirati. Međutim, preporučuje se potražiti savjet nadležnih veterinarskih službi svake zemlje o primjerenoj najboljoj praksi. Savjeti mogu biti različiti ovisno o vrsti životinje, njenom fiziološkom stanju i veličini, a veterinarsko mišljenje može se povremeno mijenjati i razlikovati od zemlje do zemlje.

U slučaju da se određena vrsta ne namjerava uzgajati, može se razmotriti mogućnost pojedinačnog smještaja ili u jednospolnim skupinama. Međutim, to zasigurno neće odgovarati svim vrstama te se pri donošenju ove odluke mora posvetiti posebna pozornost dobrobiti životinja. Možda će biti potrebno zatražiti savjet veterinara ili stručnjaka.

13. Poticanje izrade jednostavnih upitnika kako bi trgovci i vlasnici izbjegli „nove“ potencijalno invazivne vrste

Većinu od mnogo tisuća vrsta kućnih ljubimaca u Europi ljudi drže desetljećima, a neke i stoljećima. Posjeduju ih mnogi ljudi i u različitim količinama. Stoga, bez obzira je li to iz današnje perspektive bilo poželjno ili ne, vjerojatnost njihove invazivnosti već je praktički testirana. Kojim će se vrstama trgovati, bile one nove ili ne, ovisit će o kupovnim odlukama. Ukoliko se na te odluke može utjecati tako da se u obzir uzima pitanje invazivnosti novih vrsta, tada bi se nove problematične vrste mogle izbjeći.

Postoji niz visoko sofisticiranih alata razvijenih za predviđanje invazivnog potencijala biljaka, (npr. Pheloung 1999, i Smjernice EPPO-a o podacima potrebnima za procjenu rizika od štetočina bilja^{38,39}) i riba, (Copp, 2005 a).

Ovi detaljni alati mogu biti od koristi ako postoje resursi za poduzimanje pune procjene rizika. Međutim, prikladnije rješenje bila **bi** izrada jednostavnih, određenoj svojiti prilagođenih procjena rizika s 5-10 pitanja, koje bi se koristile za procjenu vrsta čiju nabavu tvrtke razmatraju po prvi put. Na primjer, u većem dijelu Europe ne postoji vjerojatnost da bi neka riblja vrsta koja iziskuje tropske uvjete, mogla uspostaviti populaciju. Na taj način može se utjecati na kupovne odluke trgovaca tako da do kupnje uopće ne dođe pa daljnje ulaganje u procjenu rizika neće biti potrebno. Ako se na izradi ovih alata bude radilo zajednički, kroz suradnju, razvit će se veće razumijevanje i povjerenje. Osim toga, takav proces suradnje između vladinih tijela i dionika omogućit će punu i učinkovitu komunikaciju o riziku, bez koje bi procjena rizika mogla ostati na razini teorijskog postupka, umjesto da postane praktičan alat.

14. Promicanje svijesti o globalnom zatopljenju i njegovom utjecaju na invazivnost vrsta

Međuvladin panel o klimatskim promjenama (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) ustanovio je da je „zagrijavanje klimatskog sustava neupitno“ te da su „mnogu prirodni sustavi pogođeni regionalnim klimatskim promjenama“. Analizom podataka prikupljenih u razdoblju 1970.-2004. godine, zamijećeno je 28 115 značajnih promjena u biološkim sustavima, od kojih se prema procjenama 89% uklapalo u zatopljenje. Među posljedicama koje se predviđaju u Europi ističu se topliji uvjeti na jugu te povlačenje ledenjaka i linije snijega.⁴⁰

Iako je teško predviđati, promjene u Golfskoj struji (sjevernoatlantskoj termohalinskoj cirkulaciji) mogu u nekim dijelovima Europe dovesti do sporijeg zagrijavanja ili hlađenja. Istraživanje provedeno na britanskom Meteorološkom zavodu pokazuje da bi se jakost Golfske struje do 2100. godine mogla

³⁸ http://archives.eppo.org/EPPOStandards/PM5_PRA/pm5-01-e.doc Guidelines on pest risk analysis check-list of information required for pest risk analysis (pra) Pm 5/1(1) english

³⁹ Iako se oba ova primjera odnose na biljke, postoji cijeli niz načela koji se mogu korisno primijeniti na pripremu upitnika koji se tiču životinjskih vrsta.

⁴⁰ Climate Change 2007: Synthesis Report “Summary for Policy Makers” http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr_spm.pdf pristupljeno 24. rujna 2009.

smanjiti za 25%. Međutim, predviđa se da će globalno zatopljenje biti veće od bilo kojeg efekta hlađenja.⁴¹

Ove promjene vjerojatno znače da će klimatski uvjeti seliti prema sjeveru. Pri tome se očekuje da će migrirati vrste i, kao posljedica toga, zajedno s vrstama migrirat će i ekosustavi. Ove promjene mogu dovesti do ekoloških stresova koji invazivnim vrstama omogućuju lakše uspostavljanje populacije.

U zaključku ranije spomenutog izvještaja IPCC-a navodi se da „Reagiranje na klimatsku promjenu uključuje opetovani proces upravljanja rizikom koji obuhvaća prilagodbu i ublažavanje te uzima u obzir štete prouzročene klimatskim promjenama, dodatne koristi, održivost, pravičnost i stavove prema riziku.“ Ovaj je kodeks potrebno redovito revidirati i prilagođavati kako bi se osigurao mehanizam za dinamično reagiranje na promjene koje se događaju ili se pouzdano predviđaju npr. programom kao što je CLIMEX⁴².

Sa sastanka stručne skupine AHTEG proizašli su dodatni prijedlozi o kojima se raspravlja u Dodatku VII. Svaki od tih prijedloga može naći svoje mjesto u sveobuhvatnoj politici rješavanja problema kućnih ljubimaca kao invazivnih vrsta. Međutim, svaki od tih prijedloga, po mišljenju autora, otvara pitanja koja se moraju razmotriti kako bi se osiguralo da njihova eventualna provedba bude izvršena na najrazmjerniji i najučinkovitiji način.

LITERATURA

- Adrados, L.C., Briggs L. (eds) (2002): Study of the application of the EU wildlife trade regulations in relation to species which form an ecological threat to EU fauna and flora, with case studies of American bull frog (*Rana catesbiana*) and red-eared slider (*Trachemys scripta elegans*) . Study Report to the European Commission. Amphi Consult, Denmark.
- Bartoszewicz, M. (2006): NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet –*Procyon lotor* – From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species – NOBANIS www.nobanis.org, Date of access 11/08/2009
- Bringsøe, H. (2006): NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Trachemys scripta*. – From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species – NOBANIS www.nobanis.org, Date of access 11/08/2009.
- Carrete M and Tella J L (2008) Wild-bird trade and exotic invasions: a new link of conservation concern? *Frontiers in Ecology and the Environment* ; Vol. 6 No. 4 pp207-211
- CAWC (2003) Report on the welfare of non-domesticated animals kept for companionship, Pet Welfare Council, 2003 pp50. <http://www.cawc.org.uk/sites/default/files/CAWCRepNDA.pdf>
- CBD (2002) Convention on Biological Diversity. COP Decision VI/23 (2002) : Alien species that threaten ecosystems , habitats or species to which is annexed Guiding principles for the prevention, introduction and mitigation of impacts of alien species that threaten ecosystems, habitats or species (available at www.cbd.int).
- CBD (2006) Convention on Biological Diversity. COP 8 Decision VIII/27 (2006) Alien species that threaten ecosystems , habitats or species (Article 8(h)): further consideration of gaps and inconsistencies in the international regulatory framework. <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11041>
- Fuller P.L., Nico L.G., and Williams, J. D. Non-indigenous Fishes Introduced into Inland Waters of the United States, American Fisheries Society Special Publication Number 27.

⁴¹ <http://www.idea.gov.uk/idk/core/page.do?pageId=9574626> pristupljeno 24. rujna 2009.

⁴² <http://www.hearme.com.au/products/climex/edition/climex3/>

- Copp G. H. , Wesley K. J. and Vilizzi L.(2005) Pathways of ornamental and aquarium fish introductions into urban ponds of Epping Forest (London, England): the human vector, Journal of Applied Ichthyology Volume 21 Issue 4, Pages 263 - 274
- Copp GH, Garthwaite, R & Gozlan, RE (2005) (a) Risk identification and assessment of non-native freshwater fishes: concepts and perspectives for the UK. CEFAS, science series technical report 129, 32
- Genovesi P, Shine C (2002) European Strategy on Invasive Alien Species . Convention on the Conservation of European wildlife and natural habitats. T-PVS (2003) 7 revised. 50 p. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Bern/IAS/Publication_Strategy_en.pdf
- Hulme PE (2007) Biological Invasions in Europe: Drivers, Pressures, States, Impacts and Responses. In: Biodiversity Under Threat (eds Hester R. & Harrison RM) pp. 55-79, Issues in Environmental Science and Technology, 2007, 25 Royal Society of Chemistry, Cambridge.
- Jansson, K., Josefsson, M. and Weidema, I. (2008): NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Branta canadensis*. – From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species – NOBANIS www.nobanis.org, Date of access 11/08/2009.
- Lockwood J.L., Cassey P. and Blackburn T,(2005) The role of propagule pressure in explaining species invasions Trends in Ecology & Evolution, 20, Issue 5, May 2005, Pages 223-228.
- McNeely,J.A., H.A. Mooney, L.E. Neville, Schei, P. and Waage, J.K. (eds) A global strategy on invasive alien species. IUCN Gland, Switzerland, and Cambridge,UK., in collaboration with the Global Invasive Species Programme.x+50pp.
- Miller, C., Kettunen, M. & Shine, C. 2006. Scope options for EU action on invasive alien species (IAS) Final report for the European Commission. Institute for European Environmental Policy (IEEP), Brussels, Belgium. 109 pp + Annexes. http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/2006_06_ias_scope_options.pdf
- Parrott, D., Roy, S, (2009) A preliminary assessment of non-native species pathway-the UK internet pet trade , Cental Science Laboratory available at <http://www.nonnativespecies.org/documents/UK%20internet%20pet%20trade%20final%20report.pdf>
- Perrings, P. (2001) The economics of biological invasions. Land Use and Water Resources Research 1, 3, 1-9 <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/47851/2/paper01-03.pdf>
- Pether J and Mateo JA (2007) La Culebra Real (Lampropetis getulus) en Gran Canaria, otro caso preocupante de reptil introducido en le Archipelago Canario Bol. Assoc. Herpetol. Esp 18 pp20-23
- Pimentel D, Zuniga R, Morrison D (2005) Update on the environmental and economic costs associated with alien-invasive species in the United States. Ecol Econ 52:273–288
- Ploeg, A., Bassleer, G. & Hensen, R.R. (2009) Biosecurity in the Ornamental Aquatic Industry. OFI educational publication 4, Ornamental Fish International (OFI), Fazantenkamp 5, Netherlands.
- Roots, C. (2009) Domestication. Greenwood Press 194pp
- Teillac-Deschamps P., Lorrilliere, R., Servais V., Delmas V., Cadi A. & Prevot-Julliard A. (2009) Management strategies in urban green spaces: Models based on an introduced exotic pet turtle. Biological Conservation, 142, pp2258-2269

DODATAK I

Što su kućni ljubimci?

U članku 1. Europske konvencije o zaštiti kućnih ljubimaca⁴³ navodi se da se „pojmom kućni ljubimac označava svaka životinja koju čovjek drži ili namjerava držati, pogotovo u svom kućanstvu, zbog vlastitog uživanja i društva.“

Ova se definicija dodatno razrađuje u popratnom „Izvešću s obrazloženjem“⁴⁴ u kojem se navodi „Definicija kućnog ljubimca obuhvaća:

- a. životinje koje čovjeku čine društvo i koje žive u njegovom kućanstvu;
- b. životinje koje su namijenjene ovoj svrsi;
- c. životinje koje se drže radi uzgoja životinja za tu svrhu;
- d. životinje lualice i prvi naraštaj životinja potekao od lualica.“

Za potrebe označavanja hrane „kućni ljubimac“ definira se kao životinja koja ne proizvodi hranu i pripada vrsti koju se hrani, uzgaja ili drži, ali koju ljudi inače ne konzumiraju.⁴⁵ Tako su kunići kućni ljubimci kada se drže zbog društva, ali nisu kućni ljubimci kada se drže zbog mesa. Ista se logika primjenjuje na držanje patki u različite svrhe.

Skupina AHTEG definirala je kućnog ljubimca kao „životinju koju ljudi drži zbog (osobne) razonode ili društva“; te navodi da ovaj pojam može također uključivati pojam „akvarijske i terarijske vrste“ i odnosi se na životinje koje čovjek drži u privatne svrhe.“

U Zakonu o zaštiti životinja u Hrvatskoj kućni ljubimci definiraju se kao životinje koje čovjek drži zbog društva, zaštite i pomoći ili zbog zanimanja za te životinje.⁴⁶

U francuskom jeziku za kućne ljubimce koristi se izraz „*animaux de compagnie*“ (životinje za društvo).

Vijeće za dobrobit kućnih ljubimaca (*The Pet Welfare Council*)⁴⁷ u Ujedinjenom Kraljevstvu opisalo je odnos između čovjeka i životinje, obrazlažući odbacivanje pojma kućni ljubimac u korist životinje za društvo na sljedeći način: „Iako, na primjer, paličnjak ili kornjača u svom odnosu s vlasnikom nisu izražajni kao mačka ili pas, mora se ustanoviti i prihvatiti jasan odnos odgovornosti za dobrobit svake životinje i s njom se mora postupati kao s kućnim ljubimcem, a ne kao s pukim statusnim simbolom, ukrasom ili igračkom“.

Dakle, izraz kućni ljubimac obuhvaća cijeli spektar vrsta koje bi se mogle smatrati „životinjama za društvo“. Pojam „životinja za društvo“ počeo je sve više zamjenjivati pojam „kućni ljubimac“ tek zadnjih desetak godina. Ovi su pojmovi istoznačni.

Područje primjene ovog izvještaja obuhvatiti će cijeli raspon svojti uključujući sisavce, ptice, gmazove, vodozemce, ribe i beskralješnjake koji se drže u kavezima, volijerama, akvarijima, *vivarijima* i vrtnim jezercima kao i živa hrana kojom se hrane.

Koje životinje nisu obuhvaćene ovim kodeksom?

U pojašnjenjima Europske konvencije navodi se:

„Iz ove su definicije isključene, na primjer, životinje koje se drže zbog proizvodnje hrane, vune, kože, krzna ili zbog korištenja u neke druge poljoprivredne svrhe, životinje koje se drže u zoološkim vrtovima i

⁴³ <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/125.doc>

⁴⁴ <http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/125.htm>

⁴⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0124:FIN:EN:PDF>

⁴⁶ <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.en.php?id=470>

⁴⁷ <http://www.cawc.org.uk/companion-animals> pristupljeno 6. travnja 2009.

cirkusima radi izlaganja, te životinje koje se drže zbog korištenja u pokusne ili druge znanstvene svrhe. Međutim, potpisnicama uvijek ostaje otvorena mogućnost da, na primjer, svojim domaćim zakonodavstvima obuhvate radne pse“.

Ovaj se kodeks ne odnosi na:

- Pse i mačke
- Konje
- Ptice grabljivice koje se koriste za lov
- Korištenje životinja u svrhe koje ne uključuju društvo, npr. korištenje vretice u lovu, kunića zbog mesa ili krzna, rakuna zbog krzna, grivaste guske u svrhu lova, sojeva ukrasnog šarana ili živog mamca u svrhu ribolova.
- GMO⁴⁸
- Poznate i/ili potencijalne patogene i parazite koji uzrokuju bolesti i koje kućni ljubimci nose ili su njima zaraženi, a čija je kontrola uređena drugim propisima npr. normama OIE-a.
- Živi mamac

---

⁴⁸ Zaključak AHTEG-a

DODATAK II

Kratka povijest držanja kućnih ljubimaca u Europi

Čovjek je dugo povezan s držanjem životinja zbog hrane, krzna i društva (na primjer Roots, 2009).

- Sisavci

Dokazi o držanju i pripitomljavanju životinja namijenjenih prehrani, poput koza i ovaca, mogu se naći na Bliskom istoku već 8000. godine pr. n. e. Sobovi su vjerojatno vođeni na ispašu i bili polu udomaćeni daleko ranije.

U Sjevernoj Americi pronađen je dokaz o pripitomljavanju vuka koji datira još iz 12 000. godine pr. n. e. Mačke su izgleda postale udomaćene između 7500. i 2000. godine pr. n. e. Vjerojatno su obje vrste najprije imale praktičnu svrhu kao čuvari stada, štiteći stada ili žitnice od grabežljivaca, odnosno glodavaca. Danas se većina pasa i mačaka drži zbog društva, te se malo ili gotovo uopće ne koriste u druge svrhe. O ovim vrstama više neće biti riječi budući da nisu predmet ovog kodeksa.

Smatra se da su zamorce (*Cavia porcellus*) u Europu unijeli španjolski istraživači tijekom 16. stoljeća iz Južne Amerike (gdje su bili udomaćeni još od 500. godine pr. n. e.). Navodno je engleska kraljica Elizabeta I (1533-1603) bila jedna od prvih vlasnica.

Europski kunići (*Oryctolagus cuniculus*), koji se još uvijek koriste kao životinje namijenjene prehrani, počeli su se držati kao kućni ljubimci tijekom 19. stoljeća, a do tada su već bili uneseni u područja izvan svog prirodnog područja rasprostranjenosti.

Zlatni hrčak (*Mesocricetus auratus*) najprije je otkriven 1839. godine, a kao kućni ljubimac postao je popularan tek od 1950-ih. Zabilježeno je da su se štakori (*Rattus norvegicus*) držali kao kućni ljubimci u 19. stoljeću.

Mnoge vrste koje se drže kao kućni ljubimci poput vjeeverica, zamoraca, štakora, kunića i hrčaka selektivno su uzgajani radi dobivanja mnoštva morfova, raznih boja i građe tijela.

- Ptice

Papige veliki aleksandar (*Psittacula eupatria*) i mala aleksandra (*Psittacula krameri*) vjerojatno su prvi put unesene u europske i sredozemne zemlje kao kućni ljubimci oko 350. godine pr. n. e.

Patka mandarinka uvezena je u Britaniju iz Kine 1745. godine. Kanadsku gusku (*Branta canadensis*) prvi je kao ukrasnu životinju unio kralj Karlo II u Londonu 1665. godine, a 1929. godine unesena je i u Švedsku.

Tigrica (*Melopsittacus undulates*) je zavičajna australska vrsta koja je prvi put unesena u Europu 1840. godine. Selektivnim uzgojem omogućena je proizvodnja brojnih tipova obojenosti. Nimfa (*Nymphicus hollandicus*) je u Europu unesena sredinom devetnaestog stoljeća i od tada se uzgaja u velikom broju različitih boja.

- Gmazovi

Držanje gmazova u Europi ima dugu povijest koja je vjerojatno započela s Menažerijom kod Londonskog tornja u 13. stoljeću, a u 19. stoljeću izgleda da su uzgajali pitone. Kopnene kornjače su se u Europi držale u 17. stoljeću.

Veliki dio primjeraka namijenjen prodaji uzgaja se u zatočeništvu. Za mnoge vrste dostupan je i omiljen cijeli niz tipova obojenosti, npr. albino varijacije.

Procjenjuje se da je držanje gmazova najbrže rastući sektor industrije kućnih ljubimaca u Ujedinjenom Kraljevstvu u zadnjih deset godina, s oko 8 milijuna gmazova i vodozemaca u gotovo 1,5 milijuna domova. (Chris Newman *osobna kom.*)

- **Ribe**

Obični šaran (*Cyprinus carpio*) najprije se držao radi hrane u Kini oko 3000. godine pr. n. e. Prvi obojeni mutanti, iz kojih će tijekom vremena nastati jarko obojene varijante poznate kao koi šarani, prvi su put zabilježeni u Japanu 1820-ih.

Prve zlatne ribice, preci modernih zlatnih ribica (*Carassius auratus*), zabilježene su u Kini za vrijeme dinastije Chin (265-420 n. e.). Za vrijeme dinastije Tang (618-907) bile su rasprostranjene u kineskim samostanima. Držanje zlatnih ribica u staklenkama u isključivo ukrasne svrhe uobičajilo se za vrijeme dinastije Ming (1368-1644). Prve zlatne ribice uvezene su u Europu (u Portugal) 1611. godine (prvi put su zabilježene u prirodi u Portugalu na Azorima 1792.). Do sredine osamnaestog stoljeća u Europi se pojavljuju akvariji koji su sadržavali ribe i biljke.

Ukrasna zlatna ribica jako se razlikuje od prirodnog zelenkasto-smeđeg divljeg tipa. Daljnjom selekcijom nastale su mnoge varijacije boja i oblika tijela. Ove se varijante često sve više udaljavaju od divljeg tipa, pitomije su, ovisnije o čovjeku i manje sposobne preživjeti u prirodi.

Crnopjegavi šarančić (*Poecilia reticulata*), koji je zavičajan na sjeveru Južne Amerike, u Trinidadu i Barbadosu, najprije je otkriven sredinom 19. stoljeća. Prvi su primjerci uvezeni u Europu početkom 20. stoljeća. Danas se uzgaja u mnogim bojama i oblicima koji se znatno razlikuju od divljeg tipa.

Određeni broj vrsta koristi se u razne druge svrhe zbog čega je potrebno puštati ih u prirodu u velikim količinama, npr. crnopjegavi šarančić koristi se za biološku kontrolu komaraca, šaran za proizvodnju hrane i ribolov (potonje je dovelo do izdavanja odobrenja nadležnih državnih tijela za ispuštanje šarenih koi šarana kao i primjeraka divljeg tipa).

DODATAK III

Društveni i gospodarski značaj posjedovanja kućnih ljubimaca u Europi

Kućni ljubimci važan su dio društvene i gospodarske strukture Europe.

Posjedovanje kućnih ljubimaca u Europi

Prema procjeni Europske federacije industrije hrane za kućne ljubimce (*European Pet Food Industry Federation, FEDIAF*)⁴⁹ 2004. godine je 62 milijuna domova širom Europe posjedovalo kućne ljubimce. Prema njihovoj procjeni bilo je 60 milijuna pasa, 56 milijuna mačaka, 35 milijuna ptica i 40 milijuna drugih kućnih ljubimaca (isključujući ukrasne ribe). Oko 9 milijuna domova posjedovalo je akvarije – procjene u vezi s posjedovanjem vrtnih jezeraca nisu napravljene.

Procjenjuje se da je 2008. godine u vlasništvu ljudi bilo gotovo 240 milijuna kućnih ljubimaca (isključujući ribe i gmazove) u samo 18 zemalja (Rusija, Francuska, Italija, Njemačka, Velika Britanija, Španjolska, Turska, Poljska, Nizozemska, Češka Republika, Mađarska, Danska, Portugal, Švedska, Švicarska, Austrija i Norveška).⁵⁰

Tijekom 2008. godine vlasnici kućnih ljubimaca u Njemačkoj⁵¹ su, prema procjenama, posjedovali 8,2 milijuna mačaka, 5,5 milijuna pasa, 6,2 milijuna malih sisavaca, 2 milijuna akvarija, 2,3 milijuna vrtnih jezeraca i 0,4 milijuna terarija.

Procjenjuje se da je u Francuskoj⁵² tijekom 2008. godine 51,2% kućanstava posjedovalo kućnog ljubimca. Bilo je 10,7 milijuna mačaka, 7,8 milijuna pasa, 3,5 milijuna ptica i 3,2 milijuna malih sisavaca.

Udruženje proizvođača hrane za kućne ljubimce (*Pet Food Manufacturers Association, PFMA*)⁵³ procijenilo je da je 2008. godine u Ujedinjenom Kraljevstvu više od 11 milijuna kućanstava posjedovalo 23 milijuna kućnih ljubimaca (isključujući ribe), uključujući 8 milijuna pasa i isti broj mačaka, 2,3 milijuna malih životinja (uključujući 1 milijun kunića i 0,5 milijuna zamoraca), 1,6 milijuna ptica i 2,7 milijuna drugih životinja. 10% (2,6 milijuna) kućanstava posjeduje akvarije i 8% (2,1 milijun) posjeduje vrtno jezerce. Englesko istraživanje o uvjetima stanovanja⁵⁴ provedeno tijekom 2001. godine navodi da bi samo u Engleskoj moglo biti preko 3 milijuna vrtnih jezeraca.

Raspon vlasnika kućnih ljubimaca kreće se od onih koji posjeduju jednu životinju npr. tigricu, zlatnu ribicu, zlatnog hrčka ili nešto slično, do onih koji posjeduju veliki broj životinja (ponekad tisuće jedinki različitih vrsta) i stručnjaci su u držanju i uzgoju životinja.

- *Gospodarska vrijednost*

Prema procjeni Euromonitora, kako ga citira njemačko trgovačko udruženje ZZF⁵⁵, ukupni promet maloprodajne trgovine kućnim ljubimcima i s njima povezanim proizvodima (u 18 gore spomenutih zemalja) 2007. godine iznosio je 19,3 milijardi eura. Izvještaj Nacionalnog statističkog ureda UK-a o obiteljskoj potrošnji⁵⁶ navodi da je u tom razdoblju 4,264 milijardi funti (6,233 milijardi eura) potrošeno na proizvode povezane s kućnim ljubimcima. Slično tome, podaci iz Švedske za 2008. godinu pokazuju ukupni promet od 800 milijuna eura, (Mats Danielsson, ZOORF (Švedsko trgovačko udruženje) *osobna*

⁴⁹ www.fediaf.org pristupljeno 9. travnja 2009.

⁵⁰ http://www.zzf.de/dateiarchiv/ZZF_Marktdaten_Europa_2008.pdf

⁵¹ http://www.zzf.de/dateiarchiv/Rangliste_Heimtiere_2009.pdf pristupljeno 13. srpnja 2009.

⁵² <http://www.facco.fr/> - Population-animale- pristupljeno 13. srpnja 2009.

⁵³ www.pfma.org.uk pristupljeno 9. travnja 2009.

⁵⁴ <http://www.communities.gov.uk/documents/corporate/pdf/145283.pdf> str. 102. - 2377 od 17139 ispitanih kućanstava reklo je da imaju vrtno jezerce kako bi privukli divlje životinje.

⁵⁵ http://www.zzf.de/dateiarchiv/Ausgaben_Heimtierbedarf_Europa_2007.pdf

⁵⁶ http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_social/Family_Spending_2006/FamilySpending2007_web.pdf

kom.). Raznim istraživanjima mjere se različite djelatnosti. Iako svrha ovog izvješća nije iscrpno istražiti gospodarsku osnovu industrije kućnih ljubimaca, sasvim je jasno da gospodarska aktivnost povezana s posjedovanjem kućnih ljubimaca donosi desetke milijardi eura. Značajan dio ove gospodarske aktivnosti nastaje prodajom životinja, koje jesu predmet ovog kodeksa, i s njima povezanom suhom robom (kavezi, hrana, akvariji, terariji, podloge za vrtna jezerca, itd.).

FEDIAF procjenjuje da samo europska industrija hrane za kućne ljubimce izravno zapošljava 21 000 ljudi, a neizravno i do 30 000. PFMA u Ujedinjenom Kraljevstvu procjenjuje da je u ovom sektoru zaposleno 7 900 ljudi samo u Ujedinjenom Kraljevstvu. LANTRA⁵⁷ procjenjuje da sektor skrbi o životinjama u Ujedinjenom Kraljevstvu zapošljava gotovo 50 000 ljudi.

Mnogi se kućni ljubimci prodaju putem trgovina za prodaju kućnih ljubimaca. Za obavljanje svoje djelatnosti često moraju imati odobrenje službenih tijela i ukoliko su uspješne svakodnevno ih posjećuje veliki broj ljudi. Na taj je način trgovina kućnim ljubimcima uglavnom vrlo vidljiva svima zainteresiranima. Međutim, veliku vidljivost ove djelatnosti ne smije se izravno izjednačiti s velikim opsegom.

- Zdravstvene i društvene koristi kućnih ljubimaca

Mnoge su studije pokazale da postoje znatne zdravstvene i društvene koristi povezane s držanjem kućnih ljubimaca. Na primjer, procjenjuje se da je u 1999. godini držanje kućnih ljubimaca rasteretilo Nacionalnu zdravstvenu službu u Ujedinjenom Kraljevstvu za 1 milijardu funti.⁵⁸ Postoje opsežni popisi koristi koje se vezuju uz posjedovanje kućnih ljubimaca, uključujući, na primjer, razvoj djeteta, dobrobit starijih osoba te utjecaj na fizičko i psihičko zdravlje.^{59 60} Iako se većina radova odnosi na posjedovanje pasa i mačaka, do pozitivnog učinka dolazi čak kod aktivnosti kao što je promatranje riba u akvariju (što smanjuje krvni tlak).

---

⁵⁷ <http://www.lantra.co.uk/businesses/animal-care/industry-information/>

⁵⁸ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/health/441483.stm> - Pets could save NHS £1bn a year. Pristupljeno 12. kolovoza 2009.

⁵⁹ <http://www.propetsgroup.org.uk/PDFs/FINAL%20-%20Pro%20Pets%20Benefits%20of%20pet%20ownership%20April08%20mods.pdf> i

<http://www.propetsgroup.org.uk/PDFs/ProPets%208%20page%20booklet.pdf> Pristupljeno 12. kolovoza 2009. – iako je OATA članica koalicije ProPets, navodi ovaj popis koristi u bibliografiji.

⁶⁰ <http://www.deltasociety.org/Page.aspx?pid=333> bibliografija

DODATAK IV ZAKONODAVSTVO

Međunarodno zakonodavstvo

Mjere za sprječavanje i kontrolu ulaska invazivnih stranih vrsta obuhvaćene su raznim zakonima uključujući:

- Posebno zakonodavstvo kojim se uređuje uvoz ili puštanje vrsta.
- Zakonodavstvo o dobrobiti životinja – koje se temelji na pretpostavci da puštanje udomaćenih životinja vjerojatno ne pridonosi njihovoj dobrobiti.
- Zakonodavstvo o zdravlju životinja – koje se obično bavi bolestima i parazitima životinja odvojeno od problema invazivnih vrsta. Međutim, stručna skupina AHTEG uključila ih je u svoja razmatranja.

Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organisation, WTO)

Prema Sporazumu o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera (SPS)⁶¹ članice Svjetske trgovinske organizacije mogu poduzimati mjere ograničavanja trgovine radi zaštite života ili zdravlja bilja, životinja i ljudi ili radi sprječavanja ili ograničavanja štete nastale na državnom području članica zbog ulaska, uspostavljanja ili širenja štetočina. Mjere moraju biti u skladu s načelima SPS-a, tj. moraju se temeljiti na znanstvenim načelima, moraju biti transparentne i primjenjuju se samo u onom obimu koji je potreban i ne dovode do diskriminacije među članicama kod kojih prevladavaju isti uvjeti. Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera Svjetske trgovinske organizacije priznaje Povjerenstvo Codex Alimentarius, Svjetsku organizaciju za zdravlje životinja (OIE) i Međunarodnu konvenciju o zaštiti bilja (IPPC) kao relevantna međunarodna tijela za određivanje normi. Ukoliko bilo koja članica misli da je Sporazum prekršen, može pokrenuti postupak za rješavanje spora s drugom članicom.

Svjetska organizacija za zdravlje životinja (OIE)⁶²

OIE razvija norme na području zdravlja životinja i međunarodne trgovine koje se objavljuju u njezinim Kodeksima i priručnicima o zdravlju kopnenih i akvatičnih životinja.⁶³ Svaki Kodeks identificira ozbiljne bolesti i njihove uzročnike, odnosno patogene, koji su predmet zabrinutosti u međunarodnoj trgovini, načine njihovog prepoznavanja, vrste koje su na njih prijemljive, proizvode životinjskog porijekla koji mogu djelovati kao nositelji, norme certificiranja i metodologiju kojima zemlje, zone ili kompartmenti mogu sebe proglasiti slobodnim od nekog patogena. Raspon patogena kreće se od virusa, bakterija i gljiva do višestaničnih organizama poput *Gyrodactylus salaris*, metilja pronađenog na atlantskom lososu.

Ove se norme mogu koristiti u kontroli ulaska popisanih patogena u neku zemlju. Ukoliko neka zemlja odluči primijeniti mjere ograničavanja radi sprječavanja ulaska određenog patogena, također primjenjuje ograničenja za vrste koje su na njih prijemljive.

Popisi uključuju cijeli niz bolesti značajnih za trgovinu kućnim ljubimcima, npr. proljetnu viremiju šarana (SVC) na koju su prijemljive mnoge šaranske ukrasne riblje vrste, bolest bijelih pjega rakova (*White Spot Syndrome Virus*, WSSV) na koju su osjetljive sve vrste rakova i vrstu *Batrachochytrium dendrobatidis* koja pogađa vodozemce. U slučaju primjene mjera ograničenja za navedene bolesti može se ograničiti premještanje životinja.

⁶¹ http://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/spsagr_e.htm - pristupljeno 5. travnja 2011.

⁶² <http://www.oie.int/> pristupljeno 5. travnja 2011.

⁶³ <http://www.oie.int/international-standard-setting/overview/> pristupljeno 5. travnja 2011.

Mnoge bolesti koje se nalaze na popisima OIE, kontroliraju se (ili ne), prema potrebi, putem zakonodavstva poput Direktive o zdravlju akvatičnih životinja (EZ 2008/66)⁶⁴.

Međunarodna konvencija o zaštiti bilja (IPPC)

Kao stalno normizacijsko tijelo kojeg priznaje WTO, IPPC može razvijati norme kako bi se zemljama dozvolilo da se zaštite od svega što je štetno za biljke ili biljne proizvode. Ove se norme mogu koristiti kao osnova za uvođenje mjera ograničenja uvoza.

Konvencija o biološkoj raznolikosti

U članku 8. točki (h)⁶⁵ Konvencije o biološkoj raznolikosti navodi se da će „svaka ugovorna stranka (...), koliko je to moguće i prikladno, spriječiti uvođenje te kontrolirati ili iskorijeniti one strane vrste koje ugrožavaju ekosustave, staništa ili vrste“. Odlukom Konferencije stranaka (COP) VI/23⁶⁶ uvode se „Vodeća načela za sprječavanje, unošenje i ublažavanje utjecaja stranih vrsta koje ugrožavaju ekosustave, staništa ili vrste“ (dalje u tekstu Vodeća načela).

Vodeća načela definiraju „invazivnu stranu vrstu“ kao „vrstu, podvrstu ili nižu svojtu, unesenu izvan svog prirodnog prošlog ili sadašnjeg područja rasprostranjenosti; uključuje svaki dio, gamete, sjeme, jajašca ili propagule takve vrste koje su sposobne preživjeti i čije unošenje i/ili širenje potom ugrožava biološku raznolikost.“

Među velikim brojem ostalih putova unosa, Vodeće načelo br. 11 prepoznaje industriju kućnih ljubimaca kao put nenamjernog unošenja vrsta izvan njihovog prirodnog područja rasprostranjenosti.

U Odluci VIII/27⁶⁷ pozdravlja se izvještaj ad hoc Tehničke stručne skupine o prazninama i nedosljednostima u međunarodnom regulatornom okviru u pogledu invazivnih stranih vrsta. U njoj se nadalje utvrđuju brojni putovi unosa na koje bi trebalo usmjeriti pozornost. U odluci se, u razmatranju problema „kućnih ljubimaca, akvarijskih vrsta, živog mamca, žive hrane i biljnog sjemena“, potiče osvještavanje, izrada kodeksa prakse (osobito u pogledu odbacivanja i zbrinjavanja neželjenih kućnih ljubimaca) i kontrola uvoza ili unošenja u prirodu poznatih invazivnih vrsta. U Odluci IX/4⁶⁸ ova se pitanja dodatno razrađuju i traže primjeri najbolje prakse u rješavanju problema „unošenja stranih vrsta kao kućnih ljubimaca, akvarijskih ili terarijskih vrsta...“

U Vodećim načelima uspostavlja se hijerarhijski pristup koji se sastoji od tri faze, to jest od sprječavanja, iskorjenjivanja i kontrole. Ovaj će Kodeks odražavati tu hijerarhiju, osobito kad je riječ o sprječavanju i iskorjenjivanju. Ukoliko se one pokažu neuspješnima, bit će potrebno poduzeti dugoročne mjere kontrole i ublažavanja prilagođene kako vrstama tako i kontekstu.

Odluka VI/23 dio IV(a) stavak 10. Konferencije stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti poziva ugovorne stranke i druge vlade na izradu „nacionalne strategije i akcijskih planova o invazivnim stranim vrstama“ IV (a) kako bi između ostalog (d) poboljšale suradnju između različitih sektora, (e) promicale svijest o prijetnjama i (f) olakšale sudjelovanje svih sektora. Izričito se spominju javnost, privatni sektor, autohtono stanovništvo i svi sektori vlade.

Ad hoc tehnička stručna skupina⁶⁹ (AHTEG) izvijestila je, između ostalog, da je identificirala praznine i nedosljednosti u međunarodnom regulatornom okviru u pogledu „kućnih ljubimaca, akvarijskih

⁶⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:328:0014:0056:en:PDF> pristupljeno 5. travnja 2011.

⁶⁵ Tekst Konvencije dostupan je na <http://www.cbd.int/convention/convention.shtml>

⁶⁶ <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197> Prilog

⁶⁷ <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11041>

⁶⁸ <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11647>

⁶⁹ <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-11/information/sbstta-11-inf-04-en.pdf> Izvještaj Ad hoc tehničke stručne radne skupine o prazninama i nedosljednostima u međunarodnom regulatornom okviru u pogledu invazivnih stranih vrsta sa sastanka održanog u Aucklandu, Novi Zeland 16.-20. svibnja 2005.

vrsta, živog mamca i žive hrane“. Nakon toga je u Ženevi od 16.-18. veljače 2011. godine sazvana još jedna *ad hoc* tehnička stručna skupina (AHTEG) koja se „bavila rizicima povezanim s unošenjem stranih vrsta kao kućnih ljubimaca, akvarijskih i terarijskih vrsta, kao živog mamca i žive hrane“ (nacrt izvještaja dostupan za kolegijalni pregled⁷⁰). Ključne točke o kojima je stručna skupina AHTEG raspravljala i zaključci do kojih je došla uključeni su prema potrebi u tekst ovog kodeksa.

Vijeće Europe

Bernska konvencija⁷¹ u članku 11. točki 2.b. navodi da će ugovorne stranke strogo nadzirati unošenje (introdukciju) nezavičajnih vrsta.

Europska zajednica

Kućni ljubimci se posjeduju i stoga su nečije vlasništvo. Vlasnici, kao takvi, u mnogim zemljama imaju pravo na miroljubivo posjedovanje predmetnih životinja. Vlasnicima njihova imovina može biti oduzeta samo u slučaju zaštite javnog interesa⁷².

Članak 17. Povelje EU o ljudskim pravima tiče se prava na vlasništvo i navodi:

„Svatko ima pravo na vlasništvo nad svojom, na zakonit način stečenom imovinom, koristiti je, njome raspolagati i ostaviti je u nasljedstvo. Imovina nikome ne može biti oduzeta, osim u slučaju zaštite javnog interesa ili u slučajevima i pod uvjetima koje propisuje zakon, ako se pravodobno isplati odšteta za njezin gubitak. Korištenje imovine može biti regulirano zakonom u mjeri u kojoj to zahtijeva opći interes.“

Članak 36. Rimskog ugovora ne isključuje zabrane ili ograničenja uvoza ili izvoza ili provoza robe ako se te mjere mogu opravdati, između ostalog, razlozima „zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka“. Međutim, te mjere ne smiju „biti sredstvo proizvoljne diskriminacije ili prikrivenog ograničavanja trgovine među državama članicama.“⁷³

Umjetne barijere trgovini općenito su zabranjene unutar EU i šire. Međutim, Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera Svjetske trgovinske organizacije (WTO) dozvoljava članicama da se zaštite od bolesti životinja i biljaka i štetočina koji su predmet zabrinutosti. Slično tome, članak 36. dozvoljava državama članicama EU da zaštite vrste ili sojeve od prijetnji koje ugrožavaju njihovu održivost. Između pčelara i danske vlade nastao je spor oko kršenja danskog zakona koji na otoku Læsø zabranjuje držanje pčela koje ne pripadaju podvrsti *Apis mellifera mellifera* (smeđa pčela Læsø). Kazneni postupak najprije se vodio pred danskim kaznenim sudom Kriminalret i Frederikshavn, da bi spor na kraju razmatrao Sud Europske unije⁷⁴. Sud je presudio protiv daljnjeg držanja talijanske pčele na otoku zbog prijetnje koju predstavlja smeđoj pčeli.

„Mjere namijenjene očuvanju zavičajne (autohtone) životinjske populacije s posebnim svojstvima pridonose održanju bioraznolikosti tako što osiguravaju opstanak te populacije; njihov cilj je stoga zaštititi život tih životinja.“

Sa stajališta očuvanja bioraznolikosti, nije važno je li predmet zaštite zasebna podvrsta, poseban soj unutar bilo koje dane vrste ili samo lokalna kolonija, sve dok populacije u pitanju imaju svojstva koja ih razlikuju od drugih populacija, te zavrjeđuju zaštitu kako bi ih se štitilo od rizika izumiranja ili, čak i kada takav rizik nije prisutan, kako bi služile znanstvenom ili drugom interesu u očuvanju čiste populacije na danoj lokaciji.“ Ovaj se slučaj ticao prava nekoliko pčelara na malom području i nastali troškovi bili su

⁷⁰ <http://www.cbd.int/doc/meetings/ais/ahteg-ias-02/official/ahteg-ias-02-03-en.doc>

⁷¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/104.htm> - Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa

⁷² http://ec.europa.eu/justice_home/unit/charte/en/charter-freedoms.html

⁷³ http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992E/tif/JOC_1992_224_1_EN_0001.pdf

⁷⁴ Presuda Suda (Peta komora) od 3. prosinca 1998.

http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61997J0067&lg=en

znatni. U slučaju da se mjera poduzima tamo gdje određenu vrstu posjeduje ogroman broj ljudi na velikom području, prije poduzimanje mjere bilo bi korisno uzeti u obzir konačne troškove.

U nedavnom izvještaju (Miller *et al* 2006)⁷⁵ navodi se da od 27 država članica EU:

- 20 ima određene odredbe kojima se uređuje uvoz ili izvoz invazivnih stranih vrsta.
- 16 država članica (Cipar, Francuska, Njemačka, Grčka, Irska, Italija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo) ima odredbe čije se područje primjene i svrha, s obzirom na posjedovanje i/ili trgovinu potencijalnim invazivnim stranim vrstama, uvelike razlikuju (Miller *et al* 2006). Primjećuje se da mjere ograničenja nemaju sve države članice, a mjere koje postoje nisu dosljedne ni usklađene s mjerama ograničenja u susjednim državama.
- 26 država članica (s izuzetkom Grčke) ima mjere ograničenja kako bi se spriječilo puštanje invazivnih stranih vrsta u prirodu. Među državama članicama postoje nedosljednosti koje se odnose (ali nisu ograničene) na raspon vrsta obuhvaćenih mjerama i predviđena izuzeća, različite razine ograničenja između vodenih i kopnenih vrsta te je li riječ o puštanju do kojeg je došlo slučajno ili zbog nemara. Ovaj će kodeks ponuditi zajednički jedinstveni standard za cijelu Europu, naime, da se nijedna vrsta kućnih ljubimaca ne smije pustiti u prirodu.
- I 19 država članica ima mjere koje predviđaju zakonom obavezujuću kontrolu i iskorjenjivanje.

To se ne ostvaruje uvijek na nacionalnoj razini, već na regionalnoj ili lokalnoj razini. I iako se puštanje životinja u prirodu uglavnom kontrolira, mora se postaviti pitanje u kolikoj je mjeri javnost upoznata s ovim zakonima i koliko ih dobro razumije.

Uredba EU o trgovini divljim vrstama⁷⁶ u članku 4.6. točka (d) dozvoljava ograničenja za unošenje „živih primjeraka vrsta za koje je ustanovljeno da bi njihovo unošenje u prirodni okoliš Zajednice predstavljalo ekološku prijetnju zavičajnim divljim vrstama faune i flore“. Temeljem ove mjere zabranjen je uvoz četiri vrste, to jest, crnoglave čakore (*Oxyura jamaicensis*), crvenouhe kornjače (*Trachemys scripta elegans*), tzv. obojene kornjače (*Chrysemys picta*) i sjevernoameričke žabe bukače (*Rana catesbeiana*).⁷⁷

U članku 22. točki b) Direktive o staništima⁷⁸ navodi se da države članice: „osiguravaju da se namjerna introdukcija u divljinu svih vrsta koje nisu autohtone na svom području uređuje na način da ona ne šteti prirodnim staništima unutar njihovog prirodnog areala niti divljoj zavičajnoj fauni i flori i, ukoliko smatraju nužnim, zabranjuju takvu introdukciju. Rezultati poduzete procjene upućuju se odboru radi njegovog informiranja.“

Okvirna direktiva o vodama traži od država članica da osiguraju postizanje dobrog ekološkog stanja površinskih voda, što iziskuje da poremećaji nastali uslijed ljudskog utjecaja budu neznatni. To pak zahtijeva kemijske, fizičko-kemijske i hidromorfološke uvjete potrebne za održavanje primjerenog sastava i bogatstva vrsta. Zbog invazivnih vrsta to bi moglo biti teško ili nemoguće postići.⁷⁹

⁷⁵ http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/2006_06_ias_scope_options.pdf

⁷⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0338:EN:NOT>

Council Regulation (EC) No 338/1997 of 9 December 1996 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein (Uredba Vijeća (EZ) br. 338/97 od 9. prosinca 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore uređenjem trgovine njima)

⁷⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:EN:PDF>

COMMISSION REGULATION (EC) No 359/2009 of 30 April 2009 suspending the introduction into the Community of specimens of certain species of wild fauna and flora (Uredba Komisije (EZ) br. 359/2009 od 30. travnja 2009. o obustavi unošenja u Zajednicu primjeraka pojedinih vrsta divlje faune i flore)

⁷⁸ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:110:0003:0026:EN:PDF> - Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore)

⁷⁹ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:EN:PDF> Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water

Temeljem članka 11. Direktive o pticama⁸⁰ države članice pobrinut će se da svako unošenje vrsta ptica koje se prirodno ne pojavljuju na slobodi na europskom teritoriju država članica, ne dovede u pitanje lokalne floru i faunu. S tim u vezi konzultirat će Komisiju.

Uredba Vijeća (708/2007) o korištenju stranih i lokalno neprisutnih vrsta u akvakulturi uvela je mjere namijenjene ograničavanju okolišnih rizika povezanih s premještanjem stranih nezavičajnih akvatičnih vrsta. Mjere uključuju zahtjev za izdavanje dozvole za takvo premještanje, preventivne mjere poput karantene i mjere praćenja.⁸¹

Obimniji prikaz zakonodavnih instrumenata dan je u nedavnom dokumentu tehničke podrške Europskoj komisiji o mogućim političkim strategijama u pogledu invazivnih stranih vrsta.⁸²

Nacionalno zakonodavstvo

Ograničenja koja se odnose na puštanje kućnih ljubimaca u prirodu mogu biti predviđena zakonima o dobrobiti životinja ili zakonima o očuvanju prirode. Svaki je pristup ilustriran primjerima, no sljedeći prikaz nema za svrhu dati iscrpan ili sveobuhvatni opis cjelokupnog zakonodavstva država članica Vijeća.

Zbog velike i davno prepoznate gospodarske vrijednosti životinja, za neke vrste u mnogim zemljama, na primjer ribe, postoji opsežno zakonodavstvo kojim se uređuje njihova zaštita u slobodnoj prirodi kao i akvakulturi. Međutim, neke vrste koje se u velikoj mjeri koriste u ribolovu, npr. šaran (*Cyprinus carpio*) i kalifornijska pastrva (*Onchorynchus mykiss*), nisu zavičajne. Povijesno gledano, čak se i jarko obojen koi šaran koristio u ribarstvu s dozvolom odgovarajućih državnih tijela. Podizanje svijesti javnosti bilo bi učinkovitije kad bi državna tijela prestala slati zbunjujuće poruke – prema tome, trebalo bi biti jasno je li puštanje ukrasnih vrsta životinja u prirodu dopustivo ili nije.

Hrvatski Zakon o zaštiti životinja⁸³ dobar je primjer sjedinjavanja elemenata dobrobiti životinja i očuvanja prirode radi prenošenja vrlo jednostavne i jasne poruke da se u normalnim okolnostima ni jedan kućni ljubimac ne bi smio pustiti u prirodu.

Članak 5. Zakona navodi:

Posjednik životinje ne smije:

1. napustiti domaću životinju, kućnog ljubimca ili uzgojenu divlju životinju i druge životinje koje drži pod nadzorom,
2. uzgojenu ili othranjenu divlju životinju izložiti slobodnoj prirodi ili je ondje naseliti, ako nije pripremljena za preživljavanje u takvom životnom prostoru, u skladu s posebnim propisima,
3. nanositi bol, patnju ili ozljede životinjama pri dresuri.

Škotska vlada trenutno razmatra mogućnost uključivanja slične opće pretpostavke o neprihvatljivosti puštanja vrsta u prirodu.⁸⁴

---

policy (Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike)

⁸⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:en:NOT> Council directive 79/406/EEC conservation of wild birds (Direktiva Vijeća 79/406/EEZ o očuvanju ptica koje slobodno žive u prirodi)

⁸¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0708:EN:NOT>

⁸² Shine, C., Kettunen, M., Genovesi, P., Gollasch, S., Pagad, S. & Starfinger, U. 2008. Technical support to EU strategy on invasive species (IAS) – Policy options to control the negative impacts of IAS on biodiversity in Europe and the EU (Final module report for the European Commission). Institute for European Environmental Policy (IEEP), Brussels, Belgium. str. 104 + Prilozi http://www.ieep.eu/assets/450/ias_policyoptions.pdf

⁸³ <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.en.php?id=470>

⁸⁴ <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2009/06/17133414/0> - Wildlife and Natural Environment Bill - Consultation Document (Zakon o divljim vrstama i prirodnom okolišu – Savjetodavni dokument)

Engleski⁸⁵, škotski⁸⁶ i njemački⁸⁷ zakoni barem zahtijevaju od vlasnika da zadovolje potrebe životinja pod njihovim nadzorom. To uključuje njihovu potrebu za prikladnim okolišem, prehranom i zaštitom od boli, ozljeda i bolesti. Kao što je već rečeno, postoji velika vjerojatnost da se većina kućnih ljubimaca puštenih u prirodu susreće s uvjetima koje nisu u stanju podnijeti ili s predatorima koje nisu u stanju izbjeći. U oba se slučaja susreću s preuranjenom i ponekad sporom smrću.

NEŽELJENI ISHODI

Kada je uvedena zabrana uvoza vrste *T. scripta elegans* u skladu s uredbama Europske zajednice o trgovini divljim vrstama, jedan od ishoda bilo je zadovoljavanje potražnje uvozom većih i agresivnijih vrsta sjevernoameričkih slatkovodnih kornjača. Ovaj se neželjeni ishod možda mogao predvidjeti da je bilo većeg sudjelovanja dionika.

Iako se čine kao primamljivo jednostavna zamisao, zabrane posjedovanja ili mjere zamišljene (ili pogrešno korištene) radi postizanja zabrane posjedovanja, mogu dovesti do neželjenih ishoda, osobito ako je riječ o vrsti koja je već dulje vrijeme kućni ljubimac i posjeduje je veliki broj ljudi. Od presudne je važnosti jasna, dosljedna i koncizna komunikacija sa svim dionicima, u suprotnom se, bez obzira na postavljene ciljeve, mogu postići ishodi sasvim različiti od očekivanih.

Pravni sporovi kojima se osporava posjedovanje određenih životinja ili, obratno, kojima se osporavaju zabrane posjedovanja mogli bi iziskivati mnogo vremena, troškova i sredstava koje bi bilo bolje potrošiti u praktičnije svrhe. Boljom komunikacijom takve se situacije mogu izbjeći.

Veliki broj vlasnika može ignorirati zakon koji se tiče posjedovanja životinja, što se u prošlosti i činilo. Takva mjera tada ima mali praktični učinak i dovodi zakon na zao glas. U Ujedinjenom Kraljevstvu je Odjel za okoliš, hranu i ruralna pitanja (*Department of Environment Food and Rural Affairs – DEFRA*), na primjer, došao do „ozbiljnih indicija u prilog tvrdnjama o razinama nepridržavanja“ Zakona o opasnim divljim životinjama iz 1976. godine (*Dangerous Wild Animals Act – DWAA*). Mnogi su članovi javnosti smatrali da je svrha tog zakona, za čiju je provedbu bilo zaduženo na stotine okružnih vijeća koja su primjenjivala različite norme i zastupala različita politička gledišta, bila ugrožena radi obuhvaćanja vrsta kod kojih je možda prisutnija zabrinutost za njihovu dobrobit, a manje zabrinutost za javnu sigurnost. Izmjena zakona objavljena je 2008. godine, u kojoj dolazi do izmjene popisa „kako bi se [Zakon] ograničio samo na one vrste za koje stručni panel smatra da predstavljaju stvarnu prijetnju javnosti“.⁸⁸⁸⁹

Postoje neizravni dokazi da su 1970-ih i 80-ih neke vrste navedene u Zakonu bile puštene u prirodu. U Ujedinjenom Kraljevstvu se po uvođenju Zakona o opasnim divljim životinjama (DWAA) povećao broj opažanja velike mačke u prirodi. Iako ima relativno malo čvrstih dokaza, u prometnim nesrećama bili su pregaženi primjerci tropske mačke (*Felis chaus*).^{90 91}

U Norveškoj od 1977. godine postoji zabrana posjedovanja gmazova. Međutim, trgovine za prodaju kućnih ljubimaca i dalje bilježe sve veću prodaju proizvoda koji se koriste za brigu o gmazovima. Otvorene granice s Danskom i Švedskom, kao i domaća proizvodnja iz hobističkog uzgoja, omogućuju osobama koje žele posjedovati gmazove da ih nabave. Ovaj se hobi „preselio u podzemlje“ te je postao mnogo manje vidljiv mjerodavnim tijelima. Norveško Udruženje za trgovinu kućnim ljubimcima (S. Fossa, *osobna kom.*) procjenjuje da broj gmazova u Norveškoj iznosi iznad 100 000. Ovaj se broj često navodi u medijima.

⁸⁵ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/pdf/ukpga_20060045_en.pdf - Animal Welfare Act (Zakon o dobrobiti životinja) 2006, vidi članke 4. i 9.

⁸⁶ http://www.opsi.gov.uk/legislation/scotland/acts2006/pdf/asp_20060011_en.pdf Animal Health and Welfare (Scotland) Act (Zakon o zdravlju i dobrobiti životinja), 2006, vidi Dio II, članke 19. i 24.

⁸⁷

⁸⁸ <http://www.defra.gov.uk/wildlife-countryside/protection/dwaa/>

⁸⁹ <http://archive.defra.gov.uk/wildlife-pets/wildlife/protect/dwaa/review.htm> pristupljeno 14. travnja 2011.

⁹⁰ <http://www3.hants.gov.uk/museum/biology/curiosities.htm>

⁹¹ http://scienceblogs.com/tetrapodzoology/2009/01/the_hayling_island_jungle_cat.php

Iskustvo, dakle, pokazuje da mjere koje vlasnici kućnih ljubimaca smatraju neprimjerenima zbog nedostatnog objašnjenja ili ih smatraju pretjeranima, mogu dovesti do većeg broja namjernog puštanja ili protuzakornitog držanja vrsta koje izazivaju zabrinutost.

DODATAK V

PRIMJERI DOSADAŠNJIH INICIJATIVA

Vlada

Cjelokupnu politiku Velike Britanije u pogledu invazivnih stranih vrsta preispitala je skupina sačinjena od predstavnika vlade, vladinih agencija, nevladinih udruga i odabranih trgovačkih udruženja iz privatnog sektora, a ujedno postoje izvrsne državne i posebne radne skupine zadužene za nezavičajne vrste. Time se tijekom duljeg vremenskog razdoblja osigurao redoviti kontakt između vladinih tijela i dionika. Došlo je do pune i otvorene razmjene gledišta i iako potpuni dogovor nije uvijek moguć, došlo je do porasta povjerenja među sudionicima. Time je omogućeno postizanje dogovora i stvaranje zajedničkog razumijevanja između različitih organizacija koje se možda prije nekoliko godina činilo nemogućim.

Osnovano je tajništvo za nezavičajne vrste koje je odgovorno međuvladinom Programskom odboru.

Iz neposrednog iskustva autora riječ je o modelu kojeg bi druge zemlje svakako trebale razmotriti.

Projekt Invazivne vrste Irske zajednički je poduhvat Sjevernoirske agencije za okoliš i Službe za nacionalne parkove i divlje vrste čiji je cilj provođenje preporuka iz Izvještaja o invazivnim vrstama Irske iz 2004. godine. Riječ je o projektu koji nastoji uključiti dionike u praktične aspekte upravljanja invazivnim stranim vrstama.⁹²

Trgovina

Različita trgovačka udruženja pokrenula su tijekom zadnjeg desetljeća cijeli niz inicijativa kako bi informirali javnost o problemu invazivnih stranih vrsta.

U Ujedinjenom Kraljevstvu OATA je proizvela plakate s porukom „Ribe kućni ljubimci pripadaju...“ („*Pet fish belong...*“)⁹³. Time se naglasilo da je ribama ljubimcima mjesto u privatnim jezercima i akvarijima, nikad u prirodnim rijekama i jezerima. Također su proizveli plakat s porukom „Biljke iz vrtnog jezera zadržite u svom vrtu!“ („*Keep your pond plants in the garden*“)⁹⁴, čime se naglasila potreba za pažljivim odlaganjem viška biljaka odstranjenih iz vrtog jezera. U posljednje se vrijeme na plastičnim vrećicama, koje se koriste za prenošenje kupljenih organizama kući, nalazi otisnuta sljedeća poruka „Ukrasne ribe i biljke kupljene u ovoj vrećici nikad se ne bi smjele pustiti u prirodu“. U zadnjoj godini za koju postoje podaci, prodano je preko 2 milijuna vrećica. Na internetu su također lako dostupne OATA-ine upute o skrbi za većinu značajnih skupina vrsta ukrasnih riba. Svaka uputa sadrži tekst:

NIKAD NE PUŠTAJTE SVOJE AKVARIJSKE ŽIVOTINJE ILI BILJKE U PRIRODU.

Nikad ne puštajte životinju ili biljku kupljenu za svoj kućni akvarij u prirodu. To je protuzakonito i za većinu ribljih vrsta će značiti preuranjenu i vjerojatno sporu smrt budući da na ovom području nisu zavičajne. Životinje ili biljke koje prežive, mogu biti štetne za okoliš.

U Sjevernoj Americi Zajedničko savjetodavno vijeće industrije kućnih ljubimaca (*Pet Industry Joint Advisory Council* – PIJAC) u SAD radi s vladinim tijelima na razvijanju projekta nazvanog *Habitattitude*⁹⁵. Njime se promiče poruka „Zaštitimo naš okoliš – Ne puštajte ribe i vodene biljke u prirodu“. Program se sada proširio i obuhvaća i druge potencijalno invazivne nezavičajne vrste.

Naziv *Habitattitude* odabran je kako bi se istaknula činjenica da se staništa (eng. *habitats*) mogu spasiti pozitivnim, ili se mogu uništiti negativnim navikama (eng. *habits*) i stavovima (eng. *attitudes*) vlasnika akvarija i vrtnih jezera.

⁹² <http://www.invasivespeciesireland.com/>

⁹³ <http://www.ornamentalfish.org/aquanautconservation/petfishbelong.php>

⁹⁴ <http://www.ornamentalfish.org/aquanautconservation/invasiveplants.php>

⁹⁵ <http://www.habitattitude.net/>

Sličan program pokrenuo je i PIJAC u Kanadi.⁹⁶

OATA je izradila cijeli niz upitnika samoprocjene i popratnih informacija kako bi pomogla u sprječavanju širenja bolesti. Program „Biosigurnost – Osiguravanje budućnosti industrije“ („Biosecurity – Future proofing the industry“) dostupan je članicama OATA-e i Industrije ukrasnih riba (*Ornamental Fish Industry – OFI*).

Međunarodno udruženja ukrasnih riba (*Ornamental Fish International*) također je izdalo knjigu o pitanjima biosigurnosti, (Ploeg *et al*).

PIJAC SAD odgovoran je za pokretanje Nacionalnog programa za poboljšanje stanja gmazova (*National Reptile Improvement Program*⁹⁷) i kampanje za vodozemce slobodne od Bd-a (*Bd-Free Phibs*⁹⁸) (namijenjene smanjenju širenja i utjecaja vrste *Batrachochytrium dendrobatidis*, ili skraćeno „Bd“, koja uzrokuje hitridiomikozu).

Norveško udruženje za trgovinu kućnim ljubimcima (NZB) trenutno radi na projektu informiranja zaposlenih u struci o problemu puštanja životinja u prirodu i općenito o problemu invazivnih vrsta. Projekt je dijelom osmišljen po uzoru na OATA-u, a dijelom po uzoru na PIJAC-in projekt Habitattitude, i uključuje plakate, letke i mrežnu stranicu. Financira se sredstvima Ravnateljstva za upravljanje prirodom. (S. Fossa, *osobna kom.*)

U Nizozemskoj Platforma za odgovorno posjedovanje kućnih ljubimaca (*Platform Verantwoord Huisdierenbezit*) radi na pokretanju skloništa za neželjene ljubimce, koji bi se potom smještali kod novih vlasnika. Također namjeravaju posredovati između vlasnika kućnih ljubimaca koji žele nešto novo i novih vlasnika kućnih ljubimaca. Nadaju se da će time moći zajamčiti dobrobit životinja i smanjiti puštanje životinja u prirodu. (A. Ploeg *osobna kom.*).

---

⁹⁶ <http://www.habitattitude.ca/en/habitats/legislation/>

⁹⁷ <http://www.pijac.org/projects/project.asp?p=28>

⁹⁸ <http://www.pijac.org/projects/project.asp?p=26>

DODATAK VI

Osvrt na

Popis vrsta stranih u Europi i za Europu

DAISIE (*Inventar invazivnih stranih vrsta zabilježenih u Europi*)

Djelatnosti koje se provode pod pokroviteljstvom DAISIE razvijene su uz potporu Europske komisije i omogućuju pristup podacima o biološkim invazijama u Europi na jednom mjestu („one-stop-shop“).

Popis DAISIE ukupno sadrži oko 130 stranica, s time da velika većina vrsta navedenih na popisu pripada vaskularnoj flori i beskralješnjacima, koji se ne koriste kao kućni ljubimci. Na ovaj se popis može gledati kao na kompendij biljnih i životinjskih vrsta ikad zabilježenih izvan njihovog prirodnog područja rasprostranjenosti u Europi, bez obzira imaju li ili nemaju te vrste potencijal postati invazivne. Stoga se na popisu nalaze neke vrste koje kao kućne ljubimce mogu držati specijalizirani kolekcionari, a koje nemaju nikakvu stvarnu mogućnost postati invazivne u većini europskih zemalja, ako uopće i u jednoj. Primjeri takvih vrsta uključivali bi: kubanskog krokodila (*Crocodylus rhombifer*), magarećeg pingvina (*Spheniscus demersus*), američkog bizona (*Bison bison*), crvenog azijskog psa (*Cuon alpinus*) i malog galaga (*Galago senegalensis*).

Na popisu u znatnoj mjeri prevladavaju vrste koje se prirodno pojavljuju u jednom dijelu Europe, ali su također zabilježene izvan svog prirodnog područja rasprostranjenosti u drugim dijelovima Europe.

Jesu li ili ne te vrste stigle u druge dijelove Europe na „umjetan“ ili „prirodan“ način bila bi, u većini slučajeva, stvar nagađanja, ali činjenica je da su neke od njih omiljene vrste kućnih ljubimaca, kao na primjer, europski crveni mukač (*Bombina bombina*), obični kameleon (*Chamaeleo chamaeleo*), europska barska kornjača (*Emys orbicularis*), zelembač (*Lacerta viridis*), kopnena kornjača (*Testudo hermanni*), patka gogoljica (*Netta rufina*), zelendur (*Carduelis chloris*), sivi puh (*Glis glis*), hrčak (*Cricetus cricetus*) i europska cibetka (*Genetta genetta*).

Na popisu DAISIE također se nalaze životinjske i biljne vrste koje su odavno ljudski komenzali i prisutne su u mnogim dijelovima svijeta, bez obzira na područje odakle su potekle, npr. kućni miš (*Mus musculus*), smeđi štakor (*Rattus norvegicus*) i crni štakor (*Rattus rattus*), od kojih su obje vrste izuzetno omiljene kao kućni ljubimci.

Gledajući redom svaki od razreda kralješnjaka, popis DAISIE sadrži sljedeće vrste kućnih ljubimaca:

Sisavci

Od 89 vrsta sisavaca navedenih na popisu, devet vrsta nalazi se među prvih 100 glavnih invazivnih vrsta. Jedna od vrsta prirodni je ljudski komenzal, prisutan u cijelom svijetu (smeđi štakor). Iako je vrlo popularna vrsta kućnog ljubimca, industrija kućnih ljubimaca nema nikakav stvarni utjecaj na područje rasprostranjenost ove vrste i na njenu „divlju“ populaciju. Kod drugih pet vrsta izuzetno je veliku ulogu odigrala trgovina krznom. Riječ je o rakunu (*Procyon lotor*), kunopsu (*Nycteruetes procyonoides*), bizamskom štakoru (*Ondatra zibethicus*), barskoj nutriji (*Myocastor coypus*) i američkoj vidrici (*Mustela vison*). Svih ovih pet vrsta drže privatni hobisti diljem Europe, ali samo je jedna – rakun – razmjerno popularna vrsta kućnog ljubimca.

Od preostale tri vrste, jelen sika (*Cervus nippon*) je u gotovo svim slučajevima bio namjerno ispuštan radi povećanja populacije jelena u prirodi i/ili je bila riječ o bijegu iz jelenskih parkova i gospodskih privatnih posjeda. Oni su i dalje popularna vrsta na takvim mjestima, a drže ih i neki privatni posjednici u nastambama poput konjušnica. U današnje vrijeme stanje „divljih“ populacija je takvo da, kao u slučaju više ukrasne pasmine običnog fazana (*Phasianus colchicus*), svaki slučajan bijeg ima neznatan ili nikakav utjecaj na problem invazivnih vrsta.

Siva vjeverica (*Sciurus carolinensis*) bila je omiljena vrsta koja se u Viktorijansko doba namjerno i uz službeno odobrenje vlasti puštala u prirodu. Danas se kao kućni ljubimac drži – protuzakonito – u Ujedinjenom Kraljevstvu (obično kao „spašene“ životinje), i vjerojatno češće u nekim kontinentalnim europskim zemljama, osobito u Italiji. Riječ je očito o vrsti koju bi trebali držati samo stručnjaci koji mogu omogućiti provjeren smještaj, sa sigurnosnim vratašcima, itd. kako bi se doslovno isključila svaka mogućnost bijega.

Kao posljednja ostaje sibirski vjeverica (*Eutamias sibiricus*) koja je među malim sisavcima jedna od najomiljenijih vrsta kućnih ljubimaca i lako se može nabaviti u trgovinama za prodaju kućnih ljubimaca, uzgajalištima i izravno od velikog broja uzgajivača. Popularna je u cijeloj Europi i njena je popularnost, kao i u slučaju papige male aleksandre (*Psittacula krameri*), dosegla vrhunac budući da se danas uzgaja u velikom broju mutacija boje (albino, čisto bijela, cimet, bež, itd.). Bijeg od vlasnika nedvojbeno je pridonio današnjim uspostavljenim „divljim“ populacijama te vrste, ali većina se populacija uspješno razvila zahvaljujući masovnom bijegu iz prostora uvoznika. Pozornost je najbolje usredotočiti upravo na ovakvu situaciju, iako se ona, barem djelomično, popravila sama od sebe budući da su zbog velikog obima uzgoja u zatočeništvu u Europi, cijene pale do te mjere da više nema gotovo nikakvog poticaja za uvoz ove vrste izravno iz prirode.

Ptice

Popis broji ukupno 172 vrste ptica, od kojih se samo četiri pojavljuju među prvih 100 najvažnijih invazivnih vrsta. Riječ je o kanadskoj guski (*Branta canadensis*), sjevernoameričkoj crnoglavoj čakori (*Oxyura jamaicensis*), maloj aleksandri (*Psittacula krameri*) i svetom ibisu (*Threskiornis aethiopicus*). Od njih samo je jedna – mala aleksandra – prvenstveno kućni ljubimac i njen put unosa k invazivnosti obično vodi iz privatnih zbirki (i, na drugom mjestu, iz zooloških vrtova). Gotovo svi, ako ne i isključivo svi, primjerci dvije vrste ptica vodarica potekli su iz zooloških vrtova i specijaliziranih zbirki ptica vodarica otvorenih za javnost. Nadalje, barem u slučaju kanadske guske, životinje su u prošlosti namjerno ispuštane u prirodu uz službeno odobrenje nadležnih tijela. Isto tako, sveti ibis vrlo je popularan izložak u zoološkim vrtovima, a može se naći u posjedu nekolicine specijaliziranih privatnih vlasnika.

Mala aleksandra izuzetno je omiljena vrsta kućnog ljubimca i uzgaja se u brojnim mutacijama boje, slično tigrici. Često zauzima značajno mjesto na specijaliziranim izložbama i standardna je vrsta kućnih ljubimaca u uobičajenom smislu te riječi.

Gmazovi

Samo jedna vrsta gmazova nalazi se na popisu među prvih 100 glavnih invazivnih vrsta – od ukupno 72 popisane vrste gmazova. Riječ je o poznatoj crvenouhoj kornjači (*Trachemys scripta elegans*). Kao i u slučaju američke žabe bukače, uvoz ove vrste u EU zabranjen je u skladu sa CITES uredbama. Jedini izvor njenog „unošenja“ bila je trgovina kućnim ljubimcima i držanje ove vrste kao životinje za društvo. Ipak, ustanovljeno je da se ova vrsta ne može razmnožavati u sjevernoj Europi zbog nedovoljno toplih i prekratkih ljeta. Stoga ih se u tom dijelu Europe ne može označiti kao invazivne u općeprihvaćenom značenju tog pojma. Međutim, moglo bi ih odrediti kao takve, na primjer, u južnom Portugalu ili na Cipru. Ova je vrsta, stoga, dobar primjer koji pokazuje da se preporučeni ishodi ili ograničenja ne mogu uvijek postići istim sredstvima.

Crvenouha kornjača također je dobar primjer vrste kod koje bi zabrana dovela prije do povećanja, nego do smanjenja problema puštanja kućnih ljubimaca. Mnogi bi vlasnici na zabranu mogli reagirati njihovim puštanjem u prirodu.

Vodozemci

Od ukupno 35 vrsta vodozemaca koje se nalaze na popisu, samo se jedna vrsta pojavljuje među prvih 100 invazivnih vrsta, i to vrsta *Lithobates catesbiana* (ranije poznata kao *Rana catesbiana*), sjevernoamerička žaba bukača. Uvoz ove vrste zabranjen je na temelju CITES uredbi. Neki od primjeraka,

koji se danas mogu naći u prirodi, nesumnjivo potječu od puštenih „kućnih ljubimaca“ koji su uvezeni kao punoglavci putem trgovine akvarijskim životinjama, no prevagu nad ovim putom unosa u potpunosti odnose primjerci koji su pobjegli s komercijalnih farmi čija je primarna djelatnost bila snabdijevane tržišta žabljim krakovima za ljudsku potrošnju. Upravo su ovo okolnosti u kojima dolazi do zaista invazivnih pojava, kada stotine primjeraka iste vrste bježi u istu okolinu i to često tijekom duljeg vremenskog razdoblja.

Ribe

Na popisu DAISIE se među 100 najgorih invazivnih vrsta ne pojavljuje nijedna slatkovodna ili morska vrsta ribe koja se pojavljuje u trgovini ili hobiju ukrasnim akvatičnim vrstama. Na popisu primjećujemo prisutnost bezribice (*Pseudorasbora parva*) koja se prije nekoliko desetljeća rijetko držala kao ukrasna vrsta. Uglavnom se proširila vodenim putovima i kao kontaminant u pošiljkama sitnih ribolovnih vrsta ribe.

Ukrasni akvatični organizmi (uključujući organizme koji se koriste u ukrasne svrhe u jezerima na privatnim posjedima, malim vrtnim jezerima i unutrašnjim akvarijima) odgovorni su za 9% povećanja područja rasprostranjenosti svih uvezenih akvatičnih životinjskih stranih vrsta. 30% prouzročeno je ekstenzivnim uzgojem ribe i sportskim ribolovom, 27% intenzivnom akvakulturom, 25% pasivnim prijevozom brodovima. 1% povećanja prouzročeno je unošenjem i daljnjim premještanjem vrsta *Gambusia* spp.

Ukrasna upotreba odgovorna je za 6% slučajeva unošenja između europskih država.

Beskralješnjaci

Nijedna od 100 najgorih vrsta beskralješnjaka ne pripada vrstama koje igraju bilo kakvu značajnu ulogu, ako uopće ikakvu, u trgovini kućnim ljubimcima ili hobicima.

DODATAK VII

Drugi prijedlozi proizašli iz rasprave stručne skupine AHTEG Konvencije o biološkoj raznolikosti

Sljedeći prijedlozi izneseni su na sastanku skupine AHTEG ili na sastanku stručnjaka na Malti (2011.). Svaki može postati korisna komponenta Kodeksa. Međutim, u slučaju njihove primjene, potrebno je dobro razmisliti i osigurati da naponi i troškovi njihove primjene postignu željeni učinak, te da budu razmjerni očekivanim koristima.

A. Ugovor s kupcima i evidencijske kartice

Ugovori s kupcima kojima su prodani kućni ljubimci i njihova evidencija predloženi su kao potencijalno koristan alat radi omogućavanja kontakta s vlasnicima u slučaju problema i/ili potvrda o primitku svih važnih informacija o određenoj vrsti, npr. o potrebnoj skrbi, u trenutku prodaje.

Ovaj je pristup usvojilo Udruženje lokalne uprave za određivanje standardnih uvjeta za izdavanje dozvole trgovinama za prodaju kućnih ljubimaca (*Local Government Association Standard Pet Shop Licence Conditions*) u Ujedinjenom Kraljevstvu⁹⁹. Oni zahtijevaju od trgovaca da bilježe podatke o kupcima kojima prodaju pse, mačke, papige i vrste navedene u Zakonu o opasnim divljim životinjama. Neke su tvrtke počele dobrovoljno voditi evidenciju s podacima o svim prodajama.

Međutim, prije nego što se ovaj zahtjev primjeni na prodaju svih vrsta, bilo bi razborito razmotriti sljedeća pitanja:

- U EU se svake godine vjerojatno proda oko 50 milijuna kućnih ljubimaca, a na širem europskom području i na desetke milijuna više. Ukoliko bi se podaci čuvali u prosjeku tri godine, prikupila bi se ogromna količina podataka o privatnim osobama. Čak i za trgovinu za prodaju kućnih ljubimaca srednje veličine, to bi moglo značiti vođenje preko 10 000 evidencija.
- Provjera točnosti podataka koje su dali kupci nije moguća. Članovi javnosti mogli bi se protiviti davanju svojih imena i osobnih podataka pri kupnji, na primjer, tropske ribice u sjevernoj Europi.
- Bilježenje, kolacioniranje, pohranjivanje, čuvanje i ponovno izvlačenje podataka iziskivat će znatnu količinu vremena.
- Svrha prikupljanja ovih podataka trebala bi biti pri prodaji posebno objašnjena jer bi, u suprotnom, njihova kasnija upotreba mogla biti problematična zbog zakona o zaštiti osobnih podataka.
- Ako se ovi podaci budu prikupljali i pokažu se točnima, hoće li se moći otkriti porijeklo životinje pronađene u prirodi i povezati je s pojedinačnom osobom ili trgovinom u kojoj je kupljena? Ako ne, kojoj bi svrsi ovi podaci služili? Podaci o obujmu trgovanja pojedinom vrstom mogli bi se prikupiti na osnovi evidencije o prodaji (na osnovi izdanih računa).

B. Dozvole i odobrenja

Dozvole su još jedan mogući način za praćenje vlasnika kućnih ljubimaca. Već postoje različiti sustavi pomoću kojih je moguće pratiti u čijem su vlasništvu vrste, npr. zahtjevi iz članka 10. koji se primjenjuju na trgovinu vrstama navedenim u Prilogu A Uredbe o trgovini divljim vrstama u EU. Zakon o uvozu žive ribe (*Import of Live Fish Act, ILFA*¹⁰⁰) u Ujedinjenom Kraljevstvu zahtijeva od trgovaca na malo i od privatnih osoba koji posjeduju određene vrste da ishode odobrenje – trgovanje tim vrstama svelo se na nulu. Trgovci i zainteresirana javnost uglavnom dobro razumiju razloge za uključivanje vrsta na

⁹⁹ The Pet Animals Act 1951, Model Standards for Pet Shop Licence Conditions, The Local Government Association, LGMB Publications

¹⁰⁰ <http://www.efishbusiness.co.uk/formsandguides/ILFALeaflet.pdf>

popis ILFA, a kako zakon, u dijelu koji se odnosi na trgovinu kućnim ljubimcima, centralno provodi jedna vladina agencija, stopa pridržavanje je visoka.

Ovi primjeri pokazuju da mjere koje su razmjerne i dobro se provode u skladu sa zajedničkim standardom, a javnost ih razumije, imaju veću vjerojatnost postići željene ciljeve politike.

Uz svaki sustav izdavanja dozvola idu neizbježni administrativni troškovi koje snose ili državna tijela ili se prebacuju na osobe koje traže dozvolu. Treba voditi računa da troškovi budu u razmjeru s utvrđenim koristima. Dozvolama se nužno ne utvrđuje kada, gdje i tko je neki primjerak pustio u prirodu – pogotovo ako se sustav primjenjuje na sve vrste koje su popularne u trgovini ili među vlasnicima kućnih ljubimaca. Postoje dokazi da bi, kod primjene takvog sustava na postojeće životinje u vlasništvu, vlasnici neku vrstu radije pustili u prirodu, nego se suočili s problemima povezanim s administrativnim postupkom (vidi Dodatak V).

C. Certificiranje

U zadnjih deset godina izrađeni su razni sustavi certificiranja u vezi s hvatanjem, skrbi i opskrbom ukrasnim akvatičnim organizmima, uključujući, na primjer, Vijeće morskih akvarija (*Marine Aquarium Council*¹⁰¹). Nejasno je kako bi se jedan takav sustav certificiranja mogao primijeniti u kontekstu invazivnih nezavičajnih vrsta. Da bi bio učinkovit, mogao bi od izvoznika zahtijevati dobivanje certifikata kojim dokazuju da kućni ljubimci kojim trguju neće postati invazivni ni u jednoj zemlji u koju se izvoze.

D. Trajno označavanje

Životinje se mogu trajno i jedinstveno identificirati različitim tehnikama koje uključuju mikročipiranje, tetoviranje, označavanje markicama, fotografsku evidenciju pojedinih specifičnih obilježja oklopa, krzna ili perja.

Baze podataka mikročipova i drugih identifikacijskih oznaka u nekim se zemljama rutinski održavaju i koriste po izboru, kako bi se omogućilo vlasnicima da pronađu svoje izgubljene ljubimce. Jedinstvene oznake bilo koje vrste mogu se koristiti kako bi se utvrdio posljednji zabilježeni vlasnik kućnog ljubimca pronađenog u prirodi. Pored toga, identifikacija nekih jedinki zahtijeva se europskim Uredbama o trgovini divljim vrstama¹⁰². U određenom broju država članica, npr. u Njemačkoj, to se kod nekih vrsta, poput arowana riba i kopnenih kornjača, postiže ugradnjom mikročipa ispod donjeg ravnog dijela oklopa (plastrona) koji ne smije biti kraći od 10 cm i fotografskom evidencijom prirodnih oznaka i uzoraka ljuski na kopnenim kornjačama (*osobna kom. V. Fleming*). Na taj bi način jedinstvene oznake mogle olakšati povratak kućnog ljubimca njegovom vlasniku kao i traženje odgovornosti za probleme nastale zbog njihovog bijega od vlasnika.

Međutim, prije šire primjene ovih tehnika, bilo bi potrebno ocijeniti njihovu praktičnost te analizirati eventualne troškove i rizike kako bi se osigurala proporcionalnost.

Mnogi su kućni ljubimci, npr. tropske ribice, male veličine. Unatoč napretku u razvoju mikročipova, njihova primjena može izazvati zabrinutost za dobrobit životinja u vezi s postupkom i dugoročnim učincima ugradnje čipa. Mnogim se vrstama ili skupinama kućnih ljubimaca trguje u količinama koje se izražavaju u milijunima ili desecima milijuna, u područjima u kojima nema mogućnosti da postanu invazivne, npr. tropske vrste u sjevernoeuropskim područjima – logistika i troškovi označavanja ovih životinja bili bi ogromni¹⁰³, a koristi neznatne. Mnogi kućni ljubimci žive relativno kratko te je stoga moguće da, prije nego što se uopće utvrdi da je došlo do invazije, matična skupina bude već odavno mrtva, a mikročipovi ili druge oznake izgubljeni. U tom slučaju, utvrđivanje odgovornosti postaje

¹⁰¹ <http://www.aquariumcouncil.org/> pristupljeno 14. travnja 2011.

¹⁰² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0338:EN:HTML> Članak 19.

¹⁰³ Procjenjuje se da se u UK proda 50 milijuna ukrasnih riba. Oko 80% (vjerojatno i više) mogu biti tropske vrste, cijena mikročipiranja za svaku jedinku iznosi 20 eura, tako da bi ukupni trošak iznosio preko 800 milijuna eura. Ova brojka uvelike premašuje ukupni promet industrije ukrasnih ribama u UK, koji se procjenjuje na 400 milijuna funti u maloprodaji.

nemoguće. Trošak tehnike označavanja može daleko nadmašiti cijenu kućnog ljubimca i tako dovesti do opadanja ili prestanka trgovanja tim životinjama.

DODATAK VIII

Kratki životopisi autora

Jim Collins

Jim sudjeluje u vodstvu hobističkih skupina više od dvadeset i pet godina. Zadnjih petnaest godina obavlja dužnost glavnog tajnika Nacionalnog udruženja privatnih vlasnika životinja (*National Association of Private Animal Keepers*, NAPAK). Prije nekoliko godina dodijeljeno mu je počasno doživotno članstvo u Međunarodnom herpetološkom društvu, a dugi niz godina bio je znanstveni savjetnik Nacionalnog vijeća za avikulturu (*National Council for Aviculture*). U usporedbi s tim, njegov angažman u trgovini kućnim ljubimcima relativno je kratak (oko deset godina) i dijelom neovisan, budući da surađuje s organizacijom Pet Care Trust u svojstvu vanjskog konzultanta za područje zoologije. Tijekom zadnja četiri desetljeća držao je veliki broj najrazličitijih vrsta – od kapibare do kraljevskih škorpiona, tokoa, kunopasa, argentinskog udava, rogatih žaba, grčkih čančara, azijskih patuljastih vidri i još mnogo toga!

Keith Davenport

Nakon što je diplomirao biologiju mora i zoologiju, Keith je radio na farmama riba, sedam godina predavao je na Poljoprivrednom fakultetu gdje je bio odgovoran za pokretanje prvih redovnih kolegija iz uzgoja ukrasnih riba. Posljednjih dvadeset godina radi u Udruženju za trgovinu ukrasnim akvatičnim životinjama (*Ornamental Aquatic Trade Association*, OATA). U ovoj se ulozi počeo baviti problemom invazivnih vrsta na svim razinama od lokalne do globalne. Zaslužan je za pokretanje nekoliko kampanja osvještavanja javnosti koje je provodila sama OATA i zajedničkih kampanja u suradnji s vladom UK-a.

Vijeće Europe vodeća je organizacija za zaštitu ljudskih prava na našem kontinentu. Ima 47 država članica od kojih su 28 članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojemu je cilj zaštita ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda provedbu Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE